

I. Privire generală asupra profetismului

Profetismul este o instituție religioasă specifică poporului Israel. Această instituție a fost făgăduită încă în Deuteronom 17,15-22. A început a se dezvolta odată cu Samuel și a durat până în timpul lui Neemia (mijlocul secolului V).

Profeții au îndeplinit un rol deosebit în viața poporului biblic. Cuvântai profet înseamnă mai întâi a vorbi pentru altul, în locul altuia, a fi interpret al cuvintelor altuia. La mulți Sfinți Părinți și Scriitori bisericești, ca Sfântul Ioan Hrisostom, Grigorie cel Mare, Sfântul Vasile cel Mare, profet înseamnă mai ales prezicător al viitorului, însemnare care s-a răspândit apoi foarte mult.

Interpretarea autentică a cuvântului nabi o întâlnim în Ieșire 7, 1 și Ieșire 4, 16. În Ieșire 7, 1, Dumnezeu îi zice lui Moise: „Iată, Eu îți dau lui Faraon pe tine drept Dumnezeu, iar Aaron, fratele tău, va fi proorocul tău. Așadar, tu îi vei grăi lui [Aaron] toate câte îți voi porunci Eu, iar Aaron, fratele tău, va vorbi către Faraon, ca să-i lase pe fiii lui Israel să iasă din țara lui”. Iar în Ieșire 4,16, se spune: „El e cel ce va grăi către popor în locul tău, așa că el va fi gura ta, iar tu vei fi pentru el ceea ce e pentru tine Dumnezeu”.

Deci, după această explicație, profetul este gura Domnului față de credincioși. El vestește credincioșilor ceea ce Domnul îi spune. Profetul este, așadar, nu atât prezicător al viitorului, cât, mai ales, vestitor al voii lui Dumnezeu.

În Sfânta Scriptură întâlnim și alte denumiri pentru bărbații cei luminați de Duhul lui Dumnezeu. Aceste denumiri arată sau chipul cum primesc ei descoperirile divine, sau desemnează funcțiile lor speciale. Uneori profetul se numește omul lui Dumnezeu (Iahve), după raportul intim ce-l are cu Divinitatea. Alteori profetul se numește îngerul Domnului (malab Iahve), solul, trimisul lui Dumnezeu. Prin această numire se arată că el are cunoștințele sale de la Dumnezeu și că are misiunea de a le vesti oamenilor. Profeții se mai numesc apoi păstori Ieremia 17, 16; paznici, Isaia 62, 6, veghetori, întrucât ei neconținut arată calea cea dreaptă pe care trebuie să umble neîncetat poporul și să vegheze la observarea Legii lui Dumnezeu.

Din toate aceste expresii și din privirea activității lor, putem formula următoarea definiție: Profeții Vechiului Testament au fost cei mai de seamă învățători ai poporului biblic, care, ca trimiși extraordinari ai lui Dumnezeu, adică reprezentanți autentici ai religiei celei adevărate, au conservat, au apărat și au cultivat monoteismul Vechiului Testament, pregătindu-i astfel pe credincioși pentru Testamentul cel Nou și desăvârșit, încheiat de Mântuitorul lumii, Domnul nostru Iisus Hristos.

Vocația și misiunea profetilor

Potrivit rolului de mijlocitori între Dumnezeu și poporul său, toți profetii au fost chemați la misiunea lor direct de Dumnezeu.

Așadar, slujirea profetică n-au întemeiat-o profeții pe autodeterminare, ci pe o trimitere specială din partea lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, ei au perceput în chip tainic vocea lui Dumnezeu. Profeții au simțit vocația supranaturală pe care unii au descris-o în scrierile lor. Momentul vocației li s-a imprimat adânc în conștiință și le-a rămas pururea viu în memorie. Vocația profetică este descrisă în chip plastic mai ales în Isaia, capitolul 5, Ieremia, capitolul 1, și Iezechiel, capitolele 1-3.

Darul profetic era întotdeauna un privilegiu personal, special, acordat de Dumnezeu. El nu era întemeiat pe vreun titlu ereditar, cum era preoția. Nu-și avea originea în vreo dispoziție naturală sau vreo pregătire școlară, îndeplinirea oficiului profetic și durata sau felurile lui

manifestări nu erau lăsate numai pe seama inițiativei profetului, ci porneau dintr-o inspirație divină, căreia profeții i se supuneau tară să facă opoziție. Acest fapt îl desprindem din mărturia lui Amos 3, 8: „Răcnit-a leul: cine nu tresare? Grăit-a Domnul Dumnezeu: cine nu va profeți?”. În tot cazul, profeții acceptau chemarea divină în chip liber.

Darul profetic prezintă două aspecte: 1. Mai întâi profetul percepe solia divină, comunicată lui, de cele mai multe ori, de o voce interioară care-l face să asculte cuvinte tainice. De aceea profeții își încep cuvântările lor, de regulă, prin cuvintele: „Cuvântul Domnului a fost către mine” (ex. Ir 1, 2; Iz 1, 3). Un mijloc mai puțin obișnuit al comunicării cu Dumnezeu era viziunea. Foarte rar se amintește visul. Primind revelația de la Dumnezeu, profeții nu erau numai niște instrumente receptive, pur pasive. Fiecare profet își are individualitatea sa personală, care conlucrează cu acțiunea divină în așa fel încât sugestiile divine se amestecă cu ideile și sentimentele fiecăruia. Aceste idei și sentimente variază după timpul lor și după caracterul fiecărui bărbat inspirat.

În felul acesta, solia divină, asimilată personal, era transmisă în chip obișnuit prin cuvântări. Profeții au fost mai întâi vorbitori, predicatori și apoi scriitori. Unii au rămas numai vorbitori. De multe ori profeții își însoțeau cuvântările lor cu acte simbolice, pentru a le face mai impresionante.

Misiunea profetică nu era o stare permanentă, continuă, așa cum era preoția, după cum am spus mai sus. Nici nu era legată de un anumit trib, de o anumită stare socială. Astfel Amos era un simplu păstor din Tecua. Domnul l-a chemat la misiunea profetică, de lângă turma de oi (Amos 7, 26). Isaia era fiu de neam nobil și printr-o viziune măreață, avută în templu, aude vocea lui Dumnezeu și îl urmează numaidecât (Is 6, 8-9)- Ieremia, fiu de preot din Anatot, este chemat la profeție din sânul maicii sale (Ir 1,5). Asemenea și Iezechiel a fost fiu de preot și a primit misiunea de a rosti voia lui Dumnezeu în mijlocul exilaților din Babilon (Iz 2,1-6).

Darul profetic a fost împărțit și unor femei, de ex: Hulda (4 Rg 22, 14). Uneori chemarea profetică era însoțită de un semn extern. Așa se amintește despre ungerea ca profet (3 Rg 19, 16) sau despre acte simbolice, cum a fost cojocul lui Ilie pentru Elisei (4 Rg 2, 12).

Chemarea profeților poate fi numită: extraordinară, dacă o privim după chipul cum era acordată și îndeplinită; și ordinară, dacă o privim ca autoritate supremă de învățământ la poporul Israel, orânduită fiind pentru un timp anumit, când succesiunea profeților a fost neîntreruptă. De la Samuel și până la Maleahi, adică timp de aproape 700 ani, n-au lipsit niciodată profeții.

Sfânta Scriptură ne-a păstrat un număr relativ mic de profeți care au activat în Israel. Desigur, profeții au fost destul de numeroși. Este imposibil să stabilim numărul și numele lor. Prin urmare, este arbitrară orice încercare de a fixa un număr anumit de profeți. Astfel, evreii numărau 48 de profeți și 8 profetese (Seder Olam 21). Șirul profeților începe cu Moise și continuă până în vremea profetului Maleahi. În acest timp Dumnezeu n-a încetat de a trimite pe profeții Săi. Într-un înțeles mai larg, profeți au fost numiți și Adam, Enoh, Lameh, Noe, Avraam, Isaac și Iacob. Au fost unele epoci când cuvântul profetic era rar. Astfel, pe timpul judecătorilor, „Cuvântul Domnului însă era scump în zilele acelea; nici o vedenie nu era limpede” (1 Rg 3, 1).

De obicei, profeții se împart în două clase, după activitatea și misiunea lor: profeți care n-au scris cuvântările lor, numiți și profeți vechi, și profeți scriitori, numiți și profeți noi. Cu toate că toți profeții erau aleși și instituți de Dumnezeu ca interpreți ai vocii divine, totuși unii din ei, adică cei mai vechi, până pe timpul regelui Ozia (secolul VIII), aveau misiunea să-i îndrepte numai pe contemporanii lor. Cei mai noi aveau sarcina să-i instruiască pe contemporani, dar și pe urmașii lor, de aceea ei erau obligați să-și scrie cuvântările. Dintre profeții mai vechi, care au îndeplinit misiuni importante în cadrul iconomiei divine, îi amintim pe Samuel (secolul XI), pe

Gad și Natan, contemporani cu regele David. Pe timpul dezbinării regatului, după moartea lui Solomon, este amintit Ahia din Silo, care a avut de îndeplinit o misiune specială, în vestirea acelui eveniment (3 Rg 11, 29-36). Mai târziu se amintește numele profetilor Șemaia, Iddo, Azaris, fiul lui Obed, Hai ani, Ehu, Miha, fiul lui Șimla ș. a.

Un rol deosebit au îndeplinit profeții Ilie și Elisei în secolul IX î.Hr. Ei au avut misiunea să-i ferească pe contemporanii lor de idolatrie și să apere monoteismul. Predica lor înfocată era însoțită, adeseori, de minuni și preziceri care se împlineau curând. Prin acestea ei îi impresionau adânc pe ascultători și se bucurau de o mare autoritate în fața lor. Despre Mântuitorul și împărăția Sa ei nu au anunțat nimic.

Profeții mai noi, care au fixat profețiile lor în scris, pentru posteritate, sunt în număr de 16, dintre care 4 sunt numiți mari, iar 12 sunt numiți mici. În Biblia ebraică se numără numai 15 profeți: Isaia, Ieremia, Iezechiel și 12 profeți mici. Daniel este trecut între aghiografe (Chetubim). Biserica Creștină 1-a numărat pe Daniel totdeauna între cei patru profeți mari. Deosebirea între profeții mari și mici se face din cauza scurțimii scrierilor unora, prin comparare cu ale altora. Așa remarcă Fericitul Augustin: „ 12 sunt numiți mici, pentru că scrierile lor sunt scurte, în comparație cu ale altora, care sunt numiți mari, pentru că au lăsat volume mari” (De civitate Dei 18,29).

Ordinea cronologică a profetilor

Profeții scriitori se împart de regulă, după epoca în care ei au activat, astfel: în epoca asiriană au activat Isaia cu cei 7 profeți mici de la început. Ieremia, Iezechiel Daniel, Avacum și Sofonie au activat în epoca haldaică, iar Agheu, Zaharia Maleahi au activat în epoca persană.

Scrierile profetice și stilul lor

Profeții, la început, au fost cuvântători, iar nu scriitori. „Ascultați”, așa își încep ei cuvântările. Ei nu zic: „citiți”. Ce-i drept, foarte rar, Dumnezeu a dat poruncă expresă să fie scrise cuvântările profetice. Exemple avem: Is 8, 1; 30, 8; Ir 30, 8; 36, 2. De la început, cititorul trebuie să aibă în vedere că operele profetilor nu s-au scris deodată, în mod continuu, pe îndelete, ci bucată cu bucată, fragment cu fragment, au fost scrise așa cum au fost rostite cuvântările, în diferite timpuri și cu diferite prilejuri.

Cele mai multe cărți profetice par a fi un fel de rezumat al cuvântărilor rostite oral. Rareori unele profeții au fost scrise direct, fără a fi mai întâi rostite, exemplu: ultima parte a cărții lui Iezechiel (capitolele 40-48). Pe la sfârșitul vieții lor, cei mai mulți profeți și-au scris, în rezumat, cuvântările rostite timp de mai mulți ani. Aceasta au făcut-o profeții din îndemnul divin. Stilul cărților profetice este foarte variat. Câteodată e oratoric și poetic. Profeții erau cuvântători inspirați de Dumnezeu, de aceea se poate vorbi despre un gen de exprimare profetic, care se apropie adeseori de cel poetic.

Modul de vorbire al profetilor e de multe ori neclar, mai ales acolo unde este vorba despre profeții propriu-zise, adică despre vestirea viitorului. Lipsa de claritate a profețiilor rezultă nu atât din cauze stilistice, cât, mai ales, din felul structurii și naturii profețiilor ca atare. Profețiile, de regulă, arată, pe scurt, evenimentele viitoare, care primesc lumină abia după împlinirea lor. Până atunci ele rămân neclare. Un șir de profeții din Vechiul Testament, care tratează despre progresul și timpurile ultime ale împărăției mesianice nu s-au împlinit însă nici până astăzi, de aceea ele sunt obscure. Alte profeții, cu privire la popoarele păgâne, sau cu privire la poporul Israel, s-au împlinit, dar din lipsă de documente nu se poate constata împlinirea lor. Altă cauză a neclarității unor profeții este sublimitatea cuprinsului, care tratează despre mistere ce nu se pot pătrunde cu rațiunea omenească.

Profeții obișnuiesc a descrie evenimentele așa cum le-au văzut ei, și numai cele pe care ei le-au văzut. De aici rezultă că evenimentele viitoare ni le înfățișează ca prezente sau chiar ca trecute. Ne este cunoscut în limba ebraică așa numitul perfect profetic. Pentru profet lucrurile viitoare apar ca trecute, căci ele sunt anticipate în viziune.

În ceea ce privește profeția, este valabilă legea lipsei de perspectivă, datorită căreia evenimente mai apropiate se amestecă cu altele mai îndepărtate, fiindcă în viziunile profeților ele se succed nemijlocit unele după altele. Ex.: întoarcerea poporului evreu din captivitatea babilonică, la Isaia, este înfățișată simultan, pe același tablou, cu eliberarea omenirii de sub robia păcatului de către Mesia (Is 40, 7; 60,1 ș. a.). Alt exemplu clasic: în cuvântarea eshatologică a Mântuitorului, la Matei, capitolul 24, căderea Ierusalimului este înfățișată în același cadru cu sfârșitul lumii.

Nu trebuie, așadar, să căutăm în prezicerile profetice acea claritate pe care o aflăm în narațiunile istorice și nu trebuie să pretindem de la profeți exacta deosebire a timpurilor, pe care o așteptăm de la istorici.

Cititorul trebuie, prin urmare, să țină seamă de vorbirea figurată a profeților pentru a putea înțelege mai bine diferitele lor expuneri.

În explicarea imaginilor profetice trebuie să ne ferim să trecem peste măsură, considerând că și cele mai neînsemnate lucruri înseamnă ceva simbolic. Multe din imaginile profeților sunt doar împodobite în chip poetic.

II. Profetul Isaia

Cartea lui Isaia își are numele de la profetul care a compus-o. Ieșaiahu înseamnă în evreiește „mântuirea lui Iahve”. Numele este înrudit, între altele, cu cel al lui Iosua, Elisei, Osea și Iisus. Toate aceste nume derivă de la aceeași rădăcină. Tatăl lui Isaia se numea Amoț. Unii Sfinți Părinți credeau că tatăl lui Isaia ar fi aceeași persoană cu profetul Amos din Tecua.

Identifica ea însă este imposibilă din cauză că cele două nume se deosebesc, în ortografia lor, după cum se vede din textul ebraic. La amândouă numele, atât consoanele însepătoare, cât și cele finale sunt deosebite. După tradiția rabinică, Amoț, tatăl lui Isaia, ar fi fost fratele regelui Amația. Acest lucru însă nu se poate verifica. Știm doar atât că personalitatea lui Isaia este atât de impozantă și raporturile sale cu regii sunt atât de pline de demnitate, încât se pare că el vorbește de la egal la egal. Aceasta denotă, în orice caz, originea și educația aleasă a profetului, sau poate chiar și înrudirea lui cu familia regală. Nu știm nimic despre familia profetului, despre cercurile în care el a trăit și despre tinerețea lui. El ne comunică doar că era căsătorit și avea copii. Într-un loc el amintește despre soția sa, pe care o numește „profetesă”, desigur pentru că ea era soția profetului (Is 8, 3).

Mai vorbește, apoi, despre doi copii din această căsătorie, care poartă nume simbolice: Șear-Iașub și Maher Șalal Has-Baz. Misiunea profetului Isaia începe în anul morții regelui Ozia sau probabil pe când era regele în viață. Suprascrierea generală a cărții (1, 1) menționează domnia regilor Ozia, Iotam, Ahaz și Iezechia, drept epocă a activității profetului.

Profetul Isaia a fost un bărbat de stat remarcabil, dar, în domeniul religios, importanța lui a fost și mai mare. Aici și-a îndeplinit el misiunea profetică, în sensul înalt al cuvântului. În latura religioasă, Isaia a îndeplinit un rol nu numai pentru timpul său, dar și pentru timpurile de mai târziu. Prin puterea convingerilor sale și prin activitatea sa, el a înnoit și a întărit viața religioasă a poporului său. Datorită unor descoperiri însemnate pe care le-a primit, el a dezvoltat o teologie speculativă despre Dumnezeu și însușirile Sale și despre raporturile Sale cu lumea. El

L-a prezis pe Mesia și împărăția mesianică cu atâtea amănunte, încât Sfinții Părinți l-au numit Evanghelistul Vechiului Testament. În afară de aceasta, Isaia a fost un orator strălucit și un poet distins. Importanța rolului său și valoarea literară a cărții sale fac din el genul clasic al lui Israel.

Cartea profetului Isaia cuprinde multe cuvântări, profeții și istorisiri care s-au rostit și s-au scris într-un timp destul de îndelungat (între 40 și 50 ani).

Ordinea în care sunt înșirate profețiile lui Isaia nu e pur cronologică. S-a luat în considerare și cuprinsul. Putem împărți cartea în două. Prima parte (capitolele 1-35) cuprinde cuvântări adresate contemporanilor. Partea a II-a (capitolele 40-65) tratează despre mântuirea dreptilor. Avem impresia că această parte din urmă n-a fost rostită oral, ci a fost înfățișată numai în scris.

Partea I (1-35) cuprinde profeții și cuvântări care au fost rostite în diferite timpuri și cu diferite prilejuri. Capitolele 1-6 sunt o introducere generală, care indică ideea fundamentală a primei părți: muștrări, amenințări și promisiunea unui viitor mai bun. Putem deosebi apoi trei cicluri de cuvântări: capitolele 7-12; 13-27 și 28-35. Primul și ultimul ciclu se îmbină cu evenimente istorice determinate.

1. Capitolele 7-12 sunt cuvântări rostite în timpul războiului siro-efraemit (735-734). Aici se prezice prăbușirea lui Israel, a Siriei și a Asiriei, apoi se vestește Nașterea din Fecioară a lui Emanuel (7, 14). Se înfățișează apoi perspective despre împărăția mesianică și despre Mesia (9, 1-6). Principele Păcii se naște în condiții modeste, dar este plin de Duhul lui Dumnezeu (11, 1-3). El va domni cu dreptate și cu pace (11,3-9), Cântarea de mulțumire a celor răscumparați (capitolul 12), adică edictul grației, sfârșește acest ciclu.

2. Capitolele 13-27. Acest ciclu cuprinde 10 profeții de amenințare împotriva diferitelor popoare și regate, rostite în timpul regelui Iezechia: Babilon, Asiria, Filistia, Moab, Siria și Damascul, Israel, Etiopia, Egiptul, Edomul și Arabia. Capitolele 22-23 anunță pedepsirea Ierusalimului, a prefectului palatului, Șebna, și a Tirului. Capitolele 24-27 au un cuprins eshatologic și apocaliptic: judecata universală, instaurarea împărăției mesianice și cântarea celor aleși.

3. Capitolele 28-35 cuprind un șir de cuvântări împotriva politicii egiptofile a regatului Iuda. Alianța cu Egiptul este înfățișată drept contrară voinței lui Dumnezeu (31, 31).

Partea a II-a (capitolele 40-66) cuprinde în general profeții de mângâiere și îndemnuri profetice. Ideea generală poate fi cuprinsă în cuvintele: Cei întorși se vor converti întru dreptate și vor da slavă lui Dumnezeu. În întreaga parte a doua se vorbește despre lucrarea cea atotputernică a lui Dumnezeu în problema răscumparații, despre pedeapsa păcatului, despre judecata asupra popoarelor, despre Mesia și despre împărăția mesianică.

Putem deosebi trei secțiuni după formula finală a capitolului 48: „Necredincioșii n-au parte de bucurie, zice Domnul” (40-48, 49-57 și 58-66).

1. În capitolele 40-48 este vorba despre deșertăciunea idolilor, despre eliberarea din captivitatea Babilonului și de sub robia păcatului. Regele Cyrus este numit alesul lui Dumnezeu. Profetul anunță eliberarea lui Israel și în același timp vestește convertirea popoarelor, căderea Babilonului și a idolilor săi.

2. În capitolele 49-57 se tratează despre robul Domnului și despre viitorul fericit al lui Israel, despre chipul lui Mesia în suferință și opera Sa mântuitoare. El poartă asupra Sa păcatul poporului. Se anunță slava noului Ierusalim.

3. Capitolele 58-66 tratează despre înfăptuirea împărăției mesianice, despre convertirea popoarelor și despre adorarea lui Dumnezeu în Ierusalim.

Robul lui Dumnezeu este identic cu Mesia. Mulți exegeți au încercat să-l identifice pe Robul lui Dumnezeu din locurile mesianice amintite mai sus cu poporul Israel sau cu persoane istorice. Exegeza iudaică a părăsit sensul mesianic al locurilor citate abia în Evul Mediu, din cauza controverselor cu creștinii.

Noul Testament îl identifică în chip explicit pe Robul lui Dumnezeu cu Mesia, fiindcă Mântuitorul însuși aplică principalele trăsături ale Robului lui Dumnezeu la persoana Sa proprie. Astfel, Isaia 7, 14 este citat la Matei 1, 23; Isaia 40, 3-5 este citat la Luca 3,4-6, conf. Matei 3,3; Isaia 9,1-2 este citat la Matei 4, 13-16; Isaia 35, 5-6 să se compare cu Matei 11, 5 și Luca 7, 22; Isaia 50, 6 cu Matei 26, 67; Isaia 53, 3-9 cu Matei 8,16-17; 1 Co 15, 3; FA 8, 33; 1 Ptr 2, 22; Isaia 53,12 cu Marcu 15,28.

Sfinții Părinți, în unanimitatea lor, recunosc că Isaia, capitolul 53, este o prezicere a operei și a Patimilor Mântuitorului. Portretul Robului „Ebed” nu se poate identifica cu nici o persoană în afară de cea a lui Mesia. În zadar au încercat unii să-l aplice la persoana lui Iezechia, Isaia, Ieremia sau a unui profet martir anonim (Duhm). Tot așa, Robul lui Dumnezeu din locurile amintite nu poate fi identic cu Israelul istoric, cu cel credincios sau cu Israelul ideal.

Ce-i drept, Mesia, înfățișat cu trăsăturile unui rob, nu este adus în legătură cu originea davidică, dar asta înseamnă că profetul descrie un aspect nou al rolului lui Mesia. Vorbind despre suferințele lui Mesia, profetul a crezut că nu-i necesar să stăruie asupra demnității regale precum și asupra originii Lui.

Ideea unui Mesia care suferă se datorează Revelației divine împărtășite profetului. Nicăieri în documentele extrabiblice nu întâlnim această idee așa cum este expusă în cartea lui Isaia.

Deși cartea Profetului Isaia cuprinde un șir de amenințări, totuși, în general, scopul cărții este consolator, de aceea Isaia se numește și profetul „îndurării divine”. Profetul anunță judecata asupra fiilor lui Israel și a celorlalte popoare, dar însăși judecata și pedepsele ce vor urma, deși au scopul de a-i pierde pe cei tară de lege, totuși ele vor avea menirea să-i mântuiască pe aceia care, în urma căinței avute, se vor întoarce la Domnul Dumnezeu lor.

Chiar popoarele păgâne nu se vor nimici cu desăvârșire, pentru că cei ce vor rămâne se vor face părtași de binefacerile împărăției mesianice.

Originea și autenticitatea cărții ne-o demonstrează istoria. Din timpurile cele mai vechi, toate profețiile care se citează azi în cartea lui Isaia sunt atribuite de tradiție constant lui Isaia, fiul lui Amos, care a trăit pe timpul lui Iezechia. Încă în vremea Dorinului nostru Iisus Hristos, profețiile contestate de exegeții radicali se aflau în cartea lui Isaia. Așa este cazul cu capitolul 53 din Isaia, pe care-l citează famenul etic pian (FA 8,2). În exemplarul din Nazaret, din care a citit Mântuitorul, s-a aflat capitolul 61, într-un loc din cartea necanonică înțelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah, carte scrisă în secolul II î. H., se face aluzie la Isaia 41, 1 (Sir 48, 27). Cea mai veche traducere, Septuaginta, a cunoscut cartea lui Isaia în forma ei de astăzi. Noul Testament citează drept cuvinte ale lui Isaia 11 locuri scoase din capitolele 40-66.

În concluzie, putem afirma că atât integritatea, cât și autenticitatea cărții lui Isaia este bine întemeiată, încât argumentele de ordin critic nu sunt suficiente pentru a-i contesta lui Isaia anumite părți din cartea sa.

e. Valoarea doctrinară a cărții

Înșușirile divine. Învățătura profetului despre însușirile lui Dumnezeu se desprinde cu mare claritate din întreaga carte. Astfel, profetul redă cu mare putere de convingere: unitatea, atotputința, atotștiința, suveranitatea absolută, providența universală, infinita sfințenie a lui Iahve, în contrast cu deșertăciunea și nulitatea idolilor.

În chip deosebit, profetul scoate în evidență atotștiința lui Dumnezeu în capitolul 29,15-16, puterea Lui în capitolul 30, 27-33, bunătatea în capitolul 30, 18. iubirea, dreptatea și sfințenia în capitolele 39, 13 și 33, 14.

Profetul stăruie, în chip cu totul deosebit, asupra sfințeniei divine. Expresia „Sfântul lui Israel” este denumirea lui Dumnezeu, specifică lui Isaia. Între toate popoarele, Dumnezeu, învață profetul, a intrat în chip liber într-o legătură strânsă și specială cu poporul Israel, asupra căruia Providența îndeplinește planuri particulare (Is 1, 2-4; 2, 5-6; 5,1-7; 19, 25 ș.a.).

Iahve a dat poporului Său o Lege și o învățătură pe care el trebuie să o îndeplinească. Îndeplinirea legilor morale este superioară aducerii sacrificiilor, în principiu, sacrificiile nu se resping, dacă lor le corespund sentimente curate și sincere (19, 21). Templul din Ierusalim este singurul loc al cultului legitim, ca moștenitor legal al Cortului sfânt. Israelul păcătos, vinovat și necredincios, va fi aspru pedepsit și va ispăși fărădelegile lui cu multe suferințe. Totuși planurile Providenței se vor împlini. Israel va supraviețui încercărilor grele printr-un „rest” și va deveni sâmburele unui popor nou. Isaia este mai ales profetul acelui „rest”, care va mântui (4, 5; 17, 8; 33, 20).

În a doua parte a cărții lui Isaia (40-66) ni se înfățișează de asemenea trei adevăruri principale: a) transcendența lui Dumnezeu, care apare cu vigoare, mai ales în prima secțiune, unde este pusă în contrast izbitor cu neputința și nimicnicia idolilor popoarelor; b) opera de mijlocitor a „Robului lui Dumnezeu”, care, prin suferințele Sale, va împăca lumea cea păcătoasă cu Dumnezeu, formează ideea centrală a secțiunii a doua; c) învățătura despre universalitatea mântuirii, care se desprinde peste tot în partea a doua a cărții. Condițiile dobândirii mântuirii sunt: întoarcerea sinceră la Dumnezeu, căința plină de zdrobirea inimii și îndeplinirea dreptății.

Caracteristica profețiilor mesianice

Isaia este, în același timp, profetul mesianic prin excelență. Cu acel „rest” care va fi mântuit, sâmburele unui mare popor, Iahve va încheia un nou legământ, de ale căni binefaceri se vor împărtăși toate popoarele. Dumnezeu va întemeia o împărăție universală a sfințeniei și a justiției. Strălucirea acestei ere noi este descrisă în chip diferit. În aceste descrieri trebuie să deosebim ceea ce este esențial de ceea ce este împodobire poetică, prin care este înfățișată epoca de fericire mesianică (2,2-4; 4, 2-6; 8, 23-29; 6, 11-12; 18, 7; 19, 16-25).

Isaia nu se mulțumește să anunțe sosirea unei ordini noi, ci el îl înfățișează și pe promovatorul ei, pe regele Mesia, Emanuel, Fiul Fecioarei, din tulpina lui Iesei, tatăl lui David.

Aceste preziceri clare și în același timp foarte importante sunt cuprinse în capitolele 6-12, care, de obicei, se numesc „Cartea lui Emanuel” (7, 14). Mesia cel Nou Născut (8,23-96) și mlădița din tulpina lui Iesei (11,1-6) este o continuare și o comentare a locului mesianic din 7, 14.

În prima parte a cărții lui Isaia cunoaștem, din trăsăturile împrăștiate ici și colo, mai ales, persoana și funcțiile regale ale lui Mesia. În a doua parte a cărții ni se înfățișează, mai ales, Mesia sub denumirea de „Ebed Iahve” (Robul lui Dumnezeu), în funcția Sa de învățător și mijlocitor al mântuirii, care se extinde asupra lumii întregi: El este trimis pentru a fi lumina popoarelor și pentru a răspândi lumina până la marginile pământului (49,6). Opera Sa de răscumpărare, în calitate de „Rob al lui Iahve”, se va realiza prin oferirea persoanei Sale proprii ca jertfă de bună voie, expiatoare pentru păcatele omenirii (53, 10).

III. Profetul Ieremia

Numele lui Ieremia, Iremiahu, derivat de la verbul rama, înseamnă „a arunca”, „a izgoni”, înseamnă că Domnul (Iahve) l-a izgonit pe poporul Său. Numele are, așadar, o însemnare profetică. Alți exegeți derivă numele de la iaram, a fi înalt, deci Ieremia ar însemna Iahve este înalt. Această însemnare este mai puțin probabilă.

Tatăl lui Ieremia se numea Hilchia. Familia lor își avea originea în Anatot, astăzi Anata, situată cam la 4 km nord-est de Ierusalim, localitate așezată în teritoriul lui Veniamin. Anatot este trecută în lista cetăților preoțești (Ios 21,18). Arhiepiscopul Abiatar posedă acolo pământ (3 Rg 2, 26). După moartea lui David, Solomon l-a exilat pe acest arhiepiscop în acea localitate. Locuitorii din Anatot manifestau față de profet sentimente dușmănoase (11, 21-23)-

Familia profetului, reprezentată prin ruda sa Hanameel, stăpânea acolo, de asemenea, o bucată de pământ, pe care a cumpărat-o profetul în timpul asedierii Ierusalimului, nemijlocit înainte de captivitate (32, 6-15). Ieremia n-a întrerupt niciodată legăturile sale cu locul său natal. Se pare că locuitorii din Ierusalim arătau față de profet un fel de dispreț, numindu-l „Ieremia din Anatot” (29, 27).

După cum am văzut, așadar, Ieremia era din neam preoțesc, „Ieremia fiul lui Helchia, unul din preoții care locuiau în Anatot” (1, 1). Se pare că Ieremia locuia când în Anatot, când în Ierusalim, și el n-a fost căsătorit niciodată. Dumnezeu l-a oprit de la căsătorie (16, 1-2). Înainte de nașterea sa, el a fost ales pentru misiunea profetică (1, 5). Profetul a inaugurat oficiul său profetic în al 13-lea an al domniei lui Iosia, cam pe la 627-626 î. H. (1, 1; 25, 3)- Chemat fiind la îndeplinirea misiunii profetice, el se scuză că e prea tânăr pentru această sarcină de mare răspundere. De aici putem desprinde că profetul era pe atunci un bărbat tânăr, poate era în jurul vârstei de 20 ani. Se pare deci că el s-a născut pe la anul 650 î. H.

Activitatea sa a durat până la dărâmarea Ierusalimului, deci după anul 586 î. H. El a activat, prin urmare, peste 40 ani sub domniile succesive a cinci regi: sub Iosia 17 ani, sub Ioahaz 3 luni, sub Ioachim 11 ani, sub Iehonia (Ioiachim) 3 luni și sub Sedechia 11 ani. După dărâmarea Ierusalimului, Ieremia a fost martorul străduințelor lui Godolia, guvernatorul instalat după căderea Ierusalimului, peste locuitorii rămași în patrie.

După moartea lui Godolia, compatrioții săi îl târăsc pe Ieremia în Egipt. După o tradiție, el ar fi fost ucis cu pietre acolo. După altă tradiție, el ar fi fost luat de Nabucodonosor și dus în Babilon, unde ar fi murit la adânci bătrâneți. Viața profetului îi nu se poate înțelege și descrie fără cunoașterea suficientă a împrejurărilor epocii în care a trăit el, de aceea cuvântările profetice și istorisirile biografice constituie un izvor de prim rang pentru înțelegerea evenimentelor contemporane.

Viața lui Ieremia, de altfel, este cea mai bine cunoscută, fiindcă el a istorisit-o amănunțit în cartea sa.

Epoca în care a trăit și a activat profetul Ieremia este foarte zbuciumată. Pe plan extern, Ieremia a fost martorul decadenței și al prăbușirii marelui imperiu asirian și al restaurării imperiului babilonian (caldeean).

Într-adevăr, Asiria, sub ultimii săi regi, Assuretilani (626-621 î. H.) și Sinsaricun (621-612 î. H.), a fost atacată de o coaliție puternică, formată din armatele mai multor popoare vecine. După mai multe lovituri succesive, Ninive cade la 612 î. H. Marea cetate este distrusă până în temelie, iar regele Sinsaricun își află sfârșitul în flăcări. După patru ani (608 î. H.), ultimul rest din armata asiriană este nimicit în orașul Haran.

În locul imperiului asirian s-a ridicat pe primul plan Babilonul cu regele său Nabupolassar, apoi de la 605 î. H. cu Nabucodonosor.

Pe plan intern, situația regatului Iuda era dintre cele mai grele. Regele Mânase (693-639 î. H.) promovează pe toate căile „idolatria” (4 Rg 21, 2 ș. u.; 2 Par 33, 3 ș. u.). Fiul său Amon pășește pe urmele tatălui său, săvârșind fărâdelegi și mai mari (2 Par 33, 22 ș. u.).

Iosia, în anul al 12-lea al domniei sale, întreprinde un început de reformă a cultului (2 Par 34, 3-7), apoi a doua reformă în anul al 18-lea al domniei sale.

Ieremia își începe activitatea sa profetică sub acest rege și putem conchide că el a colaborat cu regele la reforma cultului. Lucrul acesta era doar în vederile profetului. Capitolul 11,1 ș. u. din Ieremia se pare că se referă la această operă, îndeosebi capitolul 11, 6-7; „Și mi-a zis Domnul: Citește toate aceste cuvinte în cetățile lui Iuda și pe ulițele Ierusalimului, zicând: Auziți cuvintele acestui legământ și faceți-le!”.

Că Ieremia a arătat simpatie pentru opera reformatorică a lui Iosia se vede din 2 Par 35, 25. Aici se spune că profetul a deplâns moartea regelui Iosia într-o cântare de jale. După moartea tragică a acestui rege, după lupta de la Meghiddo, opunându-se regelui egiptean Neco II (609 î. H.), ajunge la domnie Ioahaz, fiul regelui decedat, care se menține pe tron numai trei luni. „El a făcut ceea ce e rău în ochii Domnului, pe potriva a tot ceea ce făcuseră părinții lui” (4 Rg 23, 32). Fratele și urmașul lui Ioahaz a fost Ioiachim, care a fost ridicat pe tron de Neco și a domnit între anii 608-597 î. H. Și acest rege este descris ca un om rău, crud, avar și prigonitor de profeți.

Profetul Ieremia a avut mult de suferit din cauza acestui rege. Ioiachim figurează de mai multe ori în cuvântările profetului (22, 13-19; 24). În capitolul 26 ni se descrie un incident petrecut între Ioachim și Ieremia. Îndată după lupta de la Carchemiș (604 î. H.), unde a fost învins Neco de către Nabucodonosor, Ieremia a primit poruncă de la Dumnezeu să scrie profețiile sale rostite de el mai înainte (36) și „din zilele lui Iosia, regele lui Iuda, și până-n ziua de astăzi” (capitolul 36, 2). Scopul redactării cuvântărilor profetului era ca să înceapă din nou, să-i determine pe rege și popor să se căiască de greșalele lor, ca să abată de la ei pedeapsa divină.

Ieremia îndeplinește ordinul primit de la Dumnezeu cu ajutorul ucenicului său Baruh, și fixează, în scris, profețiile sale. Cartea aceasta a fost citită de Baruh înaintea mai-marilor de la curte și apoi a fost prezentată regelui. Acesta, luând cunoștință de cuprinsul ei, s-a supărat și a pus-o pe foc. Ieremia nu s-a descurajat, ci din nou i-a dictat lui Baruh, din memorie, toate cuvintele cuprinse în volumul ars de către Ioachim, adăugând încă și alte cuvinte (36, 32). Fiindcă Ioachim a ars primul volum al lui Ieremia, profetul i-a prezis pedeapsă aspră: „...regele Babilonului va veni negreșit și va nimici această țară și că nu va mai fi în ea nici om, nici dobitoc... “(36, 29).

Într-adevăr, curând după aceasta, în anul al IV-lea al domniei lui Ioachim (605 î. H.), Nabucodonosor cuceri Ierusalimul și îl tăcu tributar pe rege, iar o parte din nobilimea tânără, printre care se afla și Daniel, o deporta în Babilon. Acest eveniment este începutul celor 70 ani de captivitate, preziși de Ieremia (25, 1-8 ș. u.). Profetul îl înfruntă pe rege pentru despotismul și necredința lui, și-i vestește un sfârșit rușinos. El va avea parte de un mormânt al unui asin (22, 15-19)- Voind să scuture jugul babilonean, Ioachim refuză să plătească tributul impus.

Acest fapt atrage mânia lui Nabucodonosor, care pustiește țara și-l pedepsește pe rege (4 Rg 24, 25). Fiul său Iehonia (Ioiachim), după trei luni, este deportat în Babilon, împreună cu o bună parte din nobilimea țării (597 î. H.).

Urmașul său la domnie a fost Sedechia, al treilea fiu al lui Iosia (597-586 î. H.). Ultimul rege din Iuda a fost un caracter slab, nestatornic, el nu asculta de sfaturile lui Ieremia și-și pleca urechea la spusele lingușitorilor. Ieremia îl îndeamnă mereu să i se supună și să-i fie credincios

lui Nabucodonosor, fiindcă acesta îndeplinește o poruncă dumnezeiască. Sedechia, fiind însă influențat și sfătuit de profeți falși, își punea nădejdea în ajutorul egiptenilor și aștepta ca aceia să-i elibereze țara de sub jugul lui Nabucodonosor. Regele Sedechia, la începutul domniei sale, a arătat stimă față de profet, dar mai târziu conducătorii cetății izbutesc să-l pornească pe rege împotriva profetului și obțin de la el pedepsirea lui Ieremia, care este aruncat în închisoare și apoi într-o cisternă (groapă).

Încercarea lui Sedechia de a se desface de Babilon aduce curând prăbușirea statului și a cetății Ierusalimului. Nabucodonosor asediază sfânta cetate și, după opt luni, cucerește și dărâmă zidurile și templul, iar populația este transportată în exil (586 î. H.). Sedechia încercând să fugă din cetate, este prins și dus înaintea lui Nabucodonosor, care îi scoate ochii, după ce mai întâi i-a ucis copiii. Așa s-a sfârșit regatul lui Iuda și Ierusalimul, care n-a ascultat de mustrările profetului și de sfaturile sale cele înțelepte.

Viața lui Ieremia este o tragedie zguduitoare. Peste 40 de ani, cu credință neclintită, el și-a servit poporul și patria sa. Cu toate că a fost vrăjmășit și maltratat, cu toate că a avut mult de suferit, n-a încetat nici o clipă să-și iubească poporul și să intervină pentru el, în rugăciunile sale, la Dumnezeu.

Contemporanii profetului nu l-au înțeles și nici nu și-au dat silința să înțeleagă punctul de vedere politic al profetului. Abia generațiile următoare și-au dat seama despre măreția persoanei profetului martir. Calitatea cea mai distinsă a lui Ieremia a fost tăria de caracter, neclintirea sa în fața primejdiilor și înfruntarea lor cu mare curaj. El nu se temea de amenințările care pândeau persoana sa și nu se pleca în fața influențelor din afară. Într-adevăr, Ieremia a avut de purtat zi de zi o luptă atât de înverșunată cu o lume ostilă și îndărătnică, încât viața lui a fost o permanentă tragedie. Lovit de cei mari, ca și de cei mici, vrăjmășit de mai-marii preoților, deși era de neam preoțesc, prigonit de regi și mereu în conflict cu pseudo-profiții, așa a trăit Ieremia. În această luptă el a fost singur numai cu credința lui puternică în Dumnezeu și cu conștiința vie în chemarea sa. Cine citește zbuciumata lui viață în neconținută războire pentru adevăr și dreptate, acela este cuprins de o adâncă admirație pentru noblețea sufletească și pentru înălțimea morală la care s-a ridicat profetul Ieremia.

Pe plan religios, importanța lui Ieremia este tot atât de mare ca și cea a lui Isaia. Profetul accentuează teza că sacrificiile și cultul întreg au valoare numai în funcție de sentimentele morale (7, 24). Nici chiar templul nu poate salva Ierusalimul de distrugere (7, 4). Ca și Isaia, Ieremia învață că Dumnezeu este stăpânul universului și că o politică ce se reazemă numai pe aliați omenești nu poate duce la bun sfârșit. Ajutorul lui Dumnezeu (Iahve) este asemănat cu un izvor de apă vie, pe când ajutorul oamenilor se aseamănă cu niște cisterne în care apa nu se ține timp îndelungat (2,11,13b).

La rândul său, Ieremia l-a prezis pe Mesia și împărăția Lui (Ir 23, 1-8; 33, 25-18). Mai ales el este primul care a anunțat, în cuvinte clare, încheierea unui nou legământ care va trebui să-l înlocuiască pe cel de pe muntele Sinai (31, 31). Profetul accentuează că Noul Legământ, spre deosebire de cel Vechi, va avea un caracter de sfințenie și de unire mai apropiată cu Dumnezeu.

Textul cărții lui Ieremia ni s-a păstrat în două recenzii: cea ebraică și cea grecească. Între aceste două recenzii nu există o deosebire substanțială. Totuși, cu privire la înșirare și extensiune, putem constata o deosebire remarcabilă, cum de altfel nu întâlnim la alte cărți ale Sfintei Scripturi. Origen și Fericitul Ieronim au observat cei dintâi această deosebire.

Cu privire la înșirarea profețiilor, deosebirea se arată în faptul că cele rostite împotriva popoarelor străine, în textul original (ebraic) se află la sfârșitul cărții, pe când în traducerea

alexandrină, acele profeții se află așezate după capitolul 25, 13, adică la mijlocul cărții. Pe de altă parte, textul grecesc, în comparație cu cel ebraic, este cu mult mai scurt. Se omit cuvinte, versete și chiar pasaje destul de lungi (de ex. 33, 14-24; 39, 4-13; 52, 28-30).

Peste tot, în textul grecesc, lipsesc mai mult de 2700 cuvinte, astfel că acest text este mai scurt decât cel ebraic cu a opta parte. Această deosebire între texte se explică în mai multe chipuri. Unii exegeți presupun două recenzii: o recenzie palestiniană și alta egipteană. Textul masoretic (ebraic) s-ar baza pe prima recenzie, pe când traducerea grecească alexandrină ar fi fost tăcută de pe un text mai scurt, care a fost probabil o a doua recenzie ebraică egipteană.

După alți exegeți, traducătorii alexandrini vor fi avut înaintea același text pe care l-au avut și masoreții. Deosebirea s-ar datora traducătorului direct, care ar fi omis mai multe cuvinte pe care el le-ar fi crezut de prisos.

Alți exegeți presupun că ar fi existat două colecții independente ale scrierilor lui Ieremia, în evreiește. Prima colecție ar fi cuprins texte profetice, iar cea de a doua texte profetice și istorice din anii ultimi ai activității profetice. Amândouă colecțiile ar fi fost traduse în grecește de către traducători diferiți, iar cea de a doua colecție ar fi fost atunci prescurtată. Schimbarea capitolelor ar fi fost opera masoreților.

Unii se mai întrebă dacă nu cumva textul ebraic actual nu este o parafrază a celui text pe care l-au folosit traducătorii Septuagintei.

Se mai crede apoi că textul grecesc este o prescurtare a celui ebraic. Amândouă recenzii trebuie să le admitem drept autentice. Și una, și alta au calități și scăderi. Amândouă însă servesc pentru aflarea textului original, însă nici una din aceste recenzii nu este identică cu volumul primordial al scrierii lui Ieremia. Pericopele omise de către alexandrini și care se află în textul masoretic trebuie să fie recunoscute și admise. Pe de altă parte, ordinea observată în textul grecesc este mai potrivită, adică profețiile împotriva popoarelor păgâne stau mai potrivit la mijlocul cărții.

c Cuprinsul cărții

Cartea lui Ieremia constă din cuvântări și preziceri, rostite în curs de 40 ani (626-586 î. H), și din unele pericope istorice, care lămuresc și întăresc profețiile. Ca un adaos, la sfârșitul cărții s-au întregit unele informații istorice și profetice.

Acestea fiind mai noi decât distrugerea Ierusalimului, nu se cuprind în titlul cărții.

Cartea lui Ieremia se deosebește de alte scrieri profetice prin faptul că autorul ei menționează multe amănunte biografice. Aceste amănunte se referă apoi și la redactarea volumului. După cum s-a amintit, Ieremia ne comunică în ce împrejurări i-a dictat el lui Baruh toate cuvântările pe care le-a rostit până în anul al IV-lea al domniei lui Ioiachim (capitolul 36). Am văzut, apoi, că după ce regele cel necredincios a distrus, prin foc, prima colecție de cuvântări, Ieremia a tăcut a doua colecție mai extinsă (36, 32) și care a fost apoi completată succesiv prin adaosuri, provenite de la Ieremia și de la ucenicul său, Baruh.

Doctrina teologică a profetului Ieremia, în general, nu se deosebește de doctrina altor profeți. În cartea lui Ieremia întâlnim, totuși, unele trăsături particulare, specifice. Ideea de Dumnezeu este concepută ca o realitate vie și eternă.

În raport cu Iahve, divinitățile păgâne sunt doar nimicuri neputincioase, create de mâinile omului (2, 1, 28; 10, 1-15; 14, 22). Iahve a creat universul și a organizat totul prin înțelepciunea Sa (10, 12-16; 14, 20). El stăpânește natura și o conduce (5, 22-24). Popoarele îndeplinesc planurile Providenței Sale. Nabucodonosor este instrumentul voinței divine (27, 6). De el se servește Dumnezeu pentru a-l pedepsi pe poporul Său cel tară de lege (18, 5-10; 25, 15-38; 27, 22). Dumnezeu Iahve este transcendent. Nimeni nu se poate compara cu El (10, 6; 29, 4). El este

atotprezent în cer și pe pământ (23, 24). Știința Lui este tară margini. El cercetează inima și răunchii oamenilor (11, 20). Vede toate faptele omenești (32, 19). La El nimic nu e cu neputință (32, 17). În judecățile Sale este drept (11, 20) și răsplătește fiecăruia după faptele sale (17, 10). Este milostiv, îndelung răbdător (9, 24) și se supără de rău (3,12). Pedepsele Sale au numai scopul să-l îndrepte pe cel vinovat (31, 2, 3, 20).

Necredințioșia poporului, idolatria și sacrificiile omenești, în cinstea lui Moloh și Baal, sunt urâciune înaintea lui Iahve (7, 31; 19, 5). De asemenea, El respinge formalismul religios (7, 21-22; 14,12).

În primul rând vrea curăția inimii și observarea legii morale (7,1-15). Deși Iahve, la Ieremia, este conceput transcendent, totuși El nu este un Dumnezeu rece, abstract și îndepărtat. El este ființa supremă, suverană, totdeauna vie, care urmărește neîntrerupt viața și conduita poporului, prin mijlocirea profetului.

În personalitatea lui Ieremia se desemnează două tendințe distincte: una spre individualism, alta spre universalism. Profetii anteriori lui aveau în vedere mai ales poporul lui Israel. Ieremia este hotărât să fie profet „peste neamuri și peste regate” (1, 5, 10).

Raporturile strânse între Ieremia și Iahve se înfățișează ca o uniune indisolubilă între Creator și servul Său. Această uniune solidă și personală îl leagă direct pe om de Dumnezeu și astfel religia devine individuală, putând supraviețui tuturor încercărilor. Prin aceasta Ieremia pregătește calea viitorului, când Israel, în exil, va fi lipsit de formele exterioare ale cultului, dar nu-l va părăsi pe Iahve.

IV. Profetul Iezechiel

Numele Iezechiel înseamnă: Dumnezeu este tare sau Dumnezeu întărește. Tatăl lui Iezechiel se numea Buzi (1, 3). Nu știm dacă calificativul de preot, care urmează după Buzi, se referă la el sau la fiul său. Iezechiel era căsătorit (24,18). Soția sa a murit cu puțin timp înainte de dărâmarea Ierusalimului (586 î. H.). Nu știm dacă a avut copii. Toată misiunea profetică s-a desfășurat în Babilon. Cu 11 ani înainte de dărâmarea Ierusalimului a fost deportat în Babilon, împreună cu Iehonia (Ioiachim) și cu partea cea mai de frunte a poporului (596 î. H.).

Iezechiel este un contemporan al lui Ieremia, însă mult mai tânăr. El și-a început misiunea profetică când cea a lui Ieremia dura de vreo 30 ani. Sfera lor de activitate este, de altfel, foarte diferită: Iezechiel a fost chemat să activeze printre exilați; vocația lui Iezechiel a avut loc în anul al V-lea al deportării sale, adică la 593 î. H. (1, 2). Ultima sa profeție (29,17) este datată din anul al 27-lea al deportării. Durata activității sale profetice este, așadar, de 22 ani (592-570 î. H.). În tot timpul acesta, el a locuit în localitatea Tel-Abib lângă canalul Kebar unde se afla o colonie iudaică de deportați.

Cât a trăit după ce a ținut ultima cuvântare în anul al 27-lea al captivității sale, nu știm. O tradiție iudaică, primită de Sfinții Părinți, afirmă că profetul ar fi fost ucis în Babilon de către un judecător al poporului Israel, pentru că l-ar fi muștrat din pricina idolatriei. Iezechiel ocupă un loc deosebit între ceilalți profeți. El a fost chemat în acel timp când statul antic teocratic era pe punctul de a se prăbuși. Fiind în țară străină, avea misiunea să-i pregătească pe exilați pentru întemeierea unui stat nou.

Iezechiel avea să țină trează speranța unui viitor mai bun, între exilați, după distrugerea regatului antic și a templului. El avea să demonstreze poporului că Dumnezeu este credincios întru promisiunile sale, cu tot dezastrul ce s-a abătut asupra poporului. Pentru acest rol al său, Iezechiel se numește profetul „fidelității divine”. Într-adevăr, cucerirea Ierusalimului și

distrugerea lui totală a avut asupra lui Iezechiel și asupra anturajului său o influență hotărâtoare (586 î. H.).

Această dată desface activitatea sa în două părți distincte. Până la această dată, profetul era privit de compatrioții săi, deportați, cu neîncredere și dispreț, din cauza viziunilor și acțiunilor simbolice și a cuvântărilor sale pesimiste, într-adevăr, vestea catastrofei din 586 î. H. produse o schimbare în atitudinea deportaților față de profetul care era în mijlocul lor. Ei s-au convins de dreptatea profetului. Pentru Iezechiel însuși se produse o modificare sensibilă în condițiile activității sale și în felul de a concepe prezentul și viitorul.

Pe când înainte de 586 î. H., Iezechiel întâmpină numai indiferență și adversitate, catastrofa din 586 î. H. produse, firește, o senzație profundă. Nu mai putea fi vorba de negarea evidenței. Iezechiel nu i-a înșelat pe deportați: „Un profet s-a ridicat în mijlocul lor”. Pentru Iezechiel începe, cel puțin în aparență, o fază de încredere și popularitate. Va fi înțeles, va fi ascultat, vor afla că vorbește bine (33, 30-37). Și totuși reforma sufletelor, pe care o predică, este încă departe de a se realiza. El trebuie deci să persevereze, să nu se lase abătut de descurajare, când vede în jurul lui această descurajare a compatrioților (37, 11).

Profetul trebuie apoi să lupte din răzputeri împotriva falselor iluzii ale deportaților care, fiind seduși de promisiunile pseudo-profeților, sperau că în curând se vor întoarce în patrie. Atunci când totul se părea că este pierdut, Iezechiel arată că din casa lui David a rămas o odraslă care, plantată pe un munte înalt, va umple pământul (17, 22 ș. u.).

În locul templului și al cultului distrus, el învață că va fi un templu nou, un cult nou, o ordine nouă (Iz 40 - 48).

Iezechiel se numără printre marile personalități religioase din Israel. Lui i se datorește faptul că deportații din Babilon nu au fost absorbiți de păgânism. În fața cultului seducător al babilonienilor, el insistă viguros pentru observarea cultului mozaic, alături de îndeplinirea legilor morale.

Cartea lui Iezechiel constă din multe preziceri, acțiuni simbolice, viziuni și acte simbolice. Tablourile numeroase sunt pline de imaginație îndrăzneată. Cartea aceasta este compusă mult mai metodic decât scrierile altor profeți. La orânduirea profețiilor sale, profetul a avut în vedere, în cea mai mare parte, cronologia. Pe lângă introducerea, care se ocupă cu chemarea și pregătirea profetului pentru misiunea sa (1,1-3, 21), distingem trei părți: în partea primă (3, 23-24, 27) se expun profețiile de amenințare împotriva regatului Iuda și se prezice dărâmarea Ierusalimului. A doua parte cuprinde profețiile rostite împotriva popoarelor străine (25, 1-32, 32). Partea a treia (33, 1-48, 35) cuprinde profețiile rostite pentru mângâierea deportaților.

Introducerea (1, 1-3, 21) cuprinde vocația (chemarea) profetului printr-o viziune ir augurală. Slava lui Dumnezeu manifestată deasupra unui car tras de patru animale vii: om, leu, taur și vultur. Instruirea profetului. Parte 11 (3, 22 - 24, 27) cuprinde profeții de amenințare. Distrugerea orașului și a regatului este apropiată.

Prezicerea captivității lui Sedechia și a poporului său, descrierea dezastrului, cauza calamităților (12, 1 - 23, 49).

Printr-un șir de profeții se expun cauzele pedepselor și ale calamităților, în sensul că ele duc la îndreptarea poporului și manifestarea slavei dumnezeiești (20, 1 - 23, 49). Judecata se anunță prin parabola incendiului regiunii de sud (20, 45-4). Cauzele pedepselor se descriu printr-o cuvântare și prin parabola despre două femei necredincioase.

Ca epilog (24, 1-27) este istorisit începutul asedierii cetății.

Partea a II-a cuprinde profețiile de amenințare împotriva popoarelor păgâne,

șapte la număr

1. contra Amonului (25, 1-7);
2. contra Moabului (25, 8-11);
3. contra Edomului (25,12-14);
4. contra Filistenilor (25, 15-17);
5. contra Tirului (26, 1 - 28, 19);
6. contra Sidonului (28,20-26);
7. contra Egiptului (29, 1 - 32, 32).

Partea a III-a. Prin profeții de mângâiere se arată că Dumnezeu este credincios în promisiunile Sale.

Promisiunea și descrierea mântuirii:

Introducerea (33,1-33). Poporul este instruit cum trebuie să se împărtășească de promisiunile divine; să se lepede de falsa încredere în descendența lor, sângele lui Avraam nu este suficient.

Bunul Păstor, noul David, va lua locul păstorilor celor răi (34,1-31); Israel va fi ridicat la o glorie durabilă în opoziție cu Edomul, care va fi distrus (capitolele 35-36). Regenerarea și unirea lui Israel se arată prin două parabole: viziunea oaselor celor morți care înviază (37, 1-14) și unirea în mâna profetului a două toiege simbolizează unirea celor două regate. Biruința lui Dumnezeu asupra vrăjmașilor Săi, reprezentați prin Gog și Magog (capitolul 38). Descrierea biruinței și nimicirea vrăjmașilor (39).

Descrierea profetică a noului regat al lui Israel (40,1 - 48, 35). Templul cel nou. Se descriu amănunțit porticele și vestibulele, sanctuarul propriu-zis și celelalte edificii (40-42). Consacrarea noului templu, unde se întoarce slava lui Dumnezeu (43, 1-27). Se dau prescripții pentru principe, pentru preoții și leviții noului templu (44) și pentru jertfe (45, 1 - 46, 24). Se descrie fertilitatea, hotarele și împărțirea noii țări sfinte. În sfârșit se face descrierea cetății celei noi, al cărei nume va fi „Dumnezeu este aici” (47 - 48).

Ceea ce caracterizează cartea lui Iezechiel este abundența viziunilor, a acțiunilor simbolice și a parabolilor, pe care le descrie adeseori amănunțit. Acest mod de exprimare produce o mare greutate de înțelegere. Aceasta au constatat-o chiar ascultătorii profetului. Ei se întrebau: „Nu cumva ceea ce ne spune el este o parabolă?” (20, 49). Neclaritatea cărții o sesizează Sfântii Părinți (Sfântul Grigorie de Nazianz ș. a.), precum și toți exegeții care s-au ocupat cu această carte.

Stilul și limba lui Iezechiel nu le egalează pe cele ale lui Isaia sau ale lui Ieremia. La el întâlnim multe aramaisme. Exprimarea sa se caracterizează prin putere și vehemență. Iezechiel întrebuințează foarte des formula: „Aceasta zice Domnul Dumnezeul meu” (de 100 de ori). Mai mult de 50 de ori cuvântările sale încep cu formula „Cuvântul Domnului”(Neum Iahve); mai mult de 70 de ori se repetă fraza: „Și să știți că Eu sunt Domnul”. Mai mult de 100 de ori profetul se numește de către Dumnezeu: „Fiul omului”. De aci se naște un fel de monotonie.

Capitolele ultime (40-48) sunt simbolice și cuprind o descriere poetică a viitoarei împărății mesianice. Noul templu, construit pe un munte înalt, descris în imagini strălucitoare ca și noul cult instaurat, pământul cel nou, adăpat de un izvor minunat și împărțit în mod egal între cele 12 seminții ale lui Israel și între străini, toate acestea sunt simboluri profetice prin care se descrie frumusețea, sfințenia și universalitatea împărăției mesianice.

Descrierea împărăției viitoare a lui Dumnezeu (40-48) nu trebuie înțeleasă în sensul restabilirii regatului anterior exilului, sub vechea sa formă, nici ca un model de templu și de regat după exil, ci ca o mare alegorie a erei mesianice. Mulți exegeți, între care se numără cei mai

mulți Sfinți Părinți, văd în viziunea lui Iezechiel (40-48) descrierea alegorică a Bisericii viitoare. Însuși profetul, în cursul descrierii viziunii sale, se ferește ca să nu fie înțeles în sens propriu. El vorbește de la început despre „muntele cel prea înalt”, care nu poate fi Sionul. Noul templu n-are chivot al Legii. Tot așa izvorul miraculos, care produce fecunditatea țării, nu se poate înțelege decât în sens figurat. Dovadă că este vorba de alegorie la Iezechiel este faptul că Sfântul Ioan, în Apocalipsa sa, întrebuițează figurile lui Iezechiel ca să o descrie pe mireasa Mirelui (Ap 21,10).

În privința autorității divine, se știe că încă în secolul II î. H., Isus, fiul lui Sirah, îl înșiră pe Iezechiel în același loc în care se află astăzi. Atât sinagoga antică, cât și Biserica au privit totdeauna cartea lui Iezechiel drept inspirată și canonică. În Noul Testament se face aluzie la profețiile și simbolurile lui: Păstorul cel Bun (vezi In 10, 1, cf. Iz 34,11), arborele cel mare care crește din grăuntele de muștar (Mt 13, 32) se aseamănă cu arborele mesianic de la Iezechiel (Iz 17, 23). Încercarea unor critici de a ataca integritatea cărții lui Iezechiel n-a avut nici un răsunet.

Ca și profeții dinaintea lui, Iezechiel predică umilința și speranța, amenințarea și promisiunea, pedeapsa și restaurarea. În privința monoteismului, Iezechiel accentuează cu multă strălucire transcendența Dumnezeului lui Israel. Voința lui Dumnezeu, pentru profet, este legea supremă. El îndeplinește cu toată conștiința rolul de străjer, care i-a fost încredințat. Niciodată nu s-a afirmat cu mai multă putere contrastul dintre măreția lui Dumnezeu și micimea omului, „fiul omului”.

Iezechiel stăruie mai mult decât Isaia și Ieremia asupra scopurilor lui Dumnezeu, prin lucrarea Sa. Prin pedepsirea și salvarea poporului Său, Iahve urmărește sfințenia numelui Său, ca să se știe că El este Iahve: „Pentru numele Tău, Doamne”. Nu numai poporul Israel, dar și celelalte popoare, martore ale pedepsei și restaurării poporului biblic, vor recunoaște sfințenia și puterea, nu a unui Dumnezeu național, ci a unui singur Dumnezeu universal.

Iezechiel predică, de asemenea, marea îndurare a lui Dumnezeu, valoarea sufletului omenesc, importanța suverană a justiției individuale: Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, ci îndreptarea lui (18,18). El îl va mântui pe păcătosul care se căiește, îl va purifica de întinăciunea sa și-i va da un spirit nou și o inimă primitoare.

Cu privire la ideile mesianice, Iezechiel se aseamănă, dar, în același timp, se și deosebește de profeții anteriori. Ca și aceștia, Iezechiel pune restaurația națională pe același plan cu venirea timpurilor mesianice (33, 37). Însă pe când până la el lucrarea divină se părea că se va realiza o dată și definitiv, Iezechiel descoperă orizonturi succesive și întrezărește o eră mesianică preparatorie, până la triumful definitiv al lui Iahve. Capitolele 38-39 descriu luptele ce vor premerge triumfului final și manifestării gloriei definitive.

I se reproșează lui Iezechiel, de către unii exegeți radicali, preocupări exclusiv sacerdotale, rituale și legaliste. Iezechiel este socotit de ei drept părintele iudaismului postexilic. De fapt, Iezechiel n-a exercitat influența pretinsă asupra instituțiilor postexilice.

Iezechiel a fost în același timp și orator, și scriitor, profet și păstor, teolog și moralist. Toată activitatea sa se rezumă în ultimul cuvânt al cărții sale: „Iahve este acolo”, adică totul este Iahve și Lui i se datorește ascultarea cea mai deplină.

V. Profetul Daniel

Daniel (Dumnezeu este judecătorul meu sau judecătorul lui Dumnezeu), fiul unei familii nobile, a fost dus în captivitatea babilonică de către Nabucodonosor în anul al IV-lea al domniei lui Ioachim (605 î- H.).

După mărturia lui Berossus, soarta prizonierilor nu era grea. Astfel, Nabucodonosor i-a ales pe unii tineri nobili evrei, luați în prima sa expediție, ca să-i crească și să-i instruiască, la curte, în științele și în limba aramaică, pentru ca apoi să devină funcționari de stat. Între cei aleși se afla și Daniel, împreună cu trei prieteni ai săi: Anania, Misael și Azaria.

Tuturor li s-au schimbat numele. Lui Daniel i s-a zis Beltșatar, iar celorlalți trei: Șadrac, Meșac și Abed-Nego. Daniel și prietenii săi erau întru totul credincioși legilor părintești, de aceea Dumnezeu le-a dăruit înțelepciune și ei au făcut mari progrese în știință. Datorită înțelepciunii sale rare, Daniel a reușit să explice un vis al lui Nabucodonosor și i-a prezis viitorul (2, 1). Pentru acest fapt, Daniel a fost numit locțiitor regal, iar prietenii săi au fost numiți administratori ai provinciei Babiloniei.

Tot timpul cât a domnit Nabucodonosor, Daniel și-a păstrat înalta sa funcție. Despre succesorii imediați ai lui Nabucodonosor nu se amintește nimic în cartea lui Daniel. Aceștia au fost Avilmarduk, Neriglisad, Labașimarduk, Nabonide (555-539 î. H.), care își luă coregent pe Baltazar (538 î. H.). Acesta din urmă se pare că era descendent dintr-o fiică a lui Nabucodonosor.

Regele Persiei, Cyrus, porni război împotriva lui Nabonide. Acesta a fost silit să fugă în Borsipa, lăsând pe Baltazar să apere cetatea Babilonului. În timp ce cetatea era asediată de Cyrus, Baltazar dădu comandanților săi un ospăț mare. În timpul ospățului, Baltazar este informat printr-o scriere miraculoasă, explicată de Daniel, că cetatea va cădea imediat. După uciderea lui Baltazar, Babilonul fu ocupat, iar guvernator rămase Darius Medul, care este probabil identic cu Ugbaru. Darius Medul îl menține pe Daniel tot în funcții înalte, făcând parte din colegiul celor trei funcționari supremi ai statului. După ce a fost aruncat în groapa cu lei, din pricina geloziei dușmanilor săi, Daniel a fost întărit, din nou, în funcțiile sale.

După cucerirea Babilonului (538 î. H.), când se împlineau cei 70 ani preziși de Ieremia, Cyrus dădu iudeilor permisiunea să se întoarcă în țară și să rezidească templul. Daniel însă nu se întoarse cu deportații în patrie, fiind înaintat în vârstă. Ultima lui viziune este în anul al III-lea al lui Cyrus (535). Despre sfârșitul vieții profetului nu se știe nimic sigur.

Daniel a avut de îndeplinit o misiune dublă. Pe de o parte, el îi îndruma pe compatrioții săi să împlinească legea cu credincioșie și energie, fiind el însuși, prin viața sa, un exemplu de urmat, pe de altă parte, el îi mângâia prin viziunile sale, dar în același timp făcea cunoscute "păgânilor puterea și slava lui Dumnezeu.

Daniel nu și-a îndeplinit misiunea sa de profet ca și ceilalți profeți, prin cuvântări. Aceasta era imposibil, fiind ocupat cu afacerile publice ale statului chaldaic. Viața lui și a prietenilor săi, conformă cu preceptele legilor părintești, era ca o cuvântare extraordinară pentru cei din jurul său.

Atât iudeii exilați, cât și păgânii, vedeau în tăria credinței lui Daniel și a prietenilor săi, precum și în minunile care se săvârșeau prin ei, că Dumnezeu n-a părăsit pe poporul Său și n-a uitat de promisiunile Sale. Dar și păgânii, în același timp, au luat cunoștință despre puterea cea mare a lui Iahve, pe care ei îl credeau un zeu național.

Fiind introdus la curtea regală, Daniel a avut misiunea să arate, prin minuni și profeții, puterea și majestatea Dumnezeului celui adevărat. Astfel, prin activitatea sa, Daniel a contribuit la lățirea și cunoașterea adevăratului Dumnezeu, în regatul babilonian și în cel persan. Pentru acest fapt, Daniel se numește pe drept cuvânt „Profetul popoarelor”. Întrucât însă întreaga carte a lui Daniel este o gloriificare a majestății divine, Daniel poate fi numit și „profetul majestății divine”.

Potrivit misiunii încredințate lui Daniel, tema cărții e dublă.

Partea I (1-6): manifestarea înțelepciunii și a puterii divine.

Partea a II-a (7-12): mângâierea poporului prin viziuni.

Partea I (1-6, 28): cinci evenimente istorice.

1. Visul lui Nabucodonosor despre o mare statuie, distrusă de o piatră mică. Acest vis este descoperit lui Daniel, care s-a rugat fierbinte lui Dumnezeu (2, 1-23). Regele, din pricina descoperirii și a explicării visului, îl proclamă pe Dumnezeul lui Daniel Dumnezeul Dumnezeilor, ridicându-l pe Daniel la cele mai înalte demnități (2, 24 - 2, 49).

2. Aruncarea în cuptorul cu foc a celor trei prieteni ai lui Daniel, din cauza refuzului de a se închina statuii de aur (3, 1-23). Aceștia rămânând neatinși de foc printr-o minune, regele îl glorifică pe Dumnezeul lor și oprește orice blasfemie împotriva Lui (3, 29-30).

3. Noul vis al lui Nabucodonosor despre copacul tăiat. Explicarea visului de către Daniel și realizarea prezicerii (nebulia și vindecarea regelui; 4, 1 - 4, 3)

4. Căderea lui Baltazar. Sacrilegiul său, folosind la un ospăț vasele sfinte luate din templul din Ierusalim. Scrierea misterioasă mane, techel, fares - a numărat, indică încercat, deci împlinit, cumpănit și aflat prea ușor, de aceea a împărțit, iluzie la perși (5, 1-29). Uciderea lui Baltazar și cucerirea Babilonului (5, 30-31)

5. Devenit rege, Darius Medul îl aruncă pe Daniel în groapa cu lei, pentru refuzul său de a trece la religia oficială. Daniel este salvat în mod miraculos. Regele îl repune în demnitățile sale și decretează ca Dumnezeul lui Daniel să fie adorat de toți (6).

Partea a II-a. Prin patru viziuni, Dumnezeu manifestă majestatea Sa asupra regatelor păgâne.

1. Viziunea despre patru fiare care ies din mare și sunt judecate de Cel Vechi de zile. Fiara a patra este ucisă, iar domnia peste celelalte este predată Fiului Omului (7, 1-14). Cele patru fiare sunt simbolul a patru împărății, iar domnia Fiului Omului înseamnă împărăția lui Mesia (7, 1-8, anul I al lui Baltazar).

2. Viziunea despre un berbec învins de către un țap care vine din Apus. Din cornul acestuia cresc alte patru coarne, dintre care unul se luptă împotriva lui Dumnezeu și atacă țara sfântă (explicarea: regatul persan va fi distrus de Alexandru cel Mare); despre cele patru regate ale Diadohilor și despre persecutorul cel nelegiuit Antioh E îifan, tipul lui Antihrist (capitolul 8, anul III al domniei lui Baltazar).

3. Viziunea despre îngerul Gavriil, despre 70 de săptămâni de ani care vor trece de la rezidirea Ierusalimului până la Mesia (capitolul 9, anul I al domniei lui Darius)

4. Viziunea despre apariția unui înger pe malurile Tigrului. Explicarea despre epoca Ptolemeilor și Seleucizilor până la moartea lui Antioh IV Epifan. Arhanghelul Mihail scutul iudeilor. Învierea, slava celor drepti. Sfârșitul apăsării (10-12). Cartea lui Daniel se deosebește de celelalte cărți profetice prin limbă și calitatea profețiilor. O parte din carte este scrisă în limba ebraică, altă parte în aramaică. Limba ebraică este amestecată cu multe aramaisme, iar limba aramaică are multe fraze ebraizante.

Cu privire la concepția mesianică, profețiile lui Daniel se deosebesc de ale celorlalți profeți. Pe când la ceilalți profeți, împărăția mesianică e considerată ca o continuare a celei davidice, la Daniel, împărăția mesianică este pusă în legătură cu marile împărății ale lumii. El pregătește prin aceasta revelația mai perfectă, pe care avem să o desăvârșească Noul Testament.

Ceilalți profeți vorbesc despre Ierusalim ca despre centrul împărăției spunând că templul cu instituțiile lui va dura în eternitate. Daniel arată că profețiile lor trebuie înțelese în sens spiritual (9, 25 ș. u.). După ceilalți profeți, împărăția mesianică e în legătură cu întoarcerea din exil. Daniel corectează această concepție prin determinarea mai exactă a timpului sosirii lui Mesia (9, 25).

Autenticitatea cărții

După tradiția constatată a Bisericii, Daniel este autorul cărții întregi. În acest sens avem următoarele mărturii:

1. În cartea lui Daniel citim că el a primit ordin de la Dumnezeu de a fixa în scris unele texte (8, 26; 12, 4). Acest fapt este confirmat și de capitolul 7, 2. În mai multe rânduri, Daniel vorbește el însuși.

2. Autorul descrie situația religioasă și culturală a Babilonului, în deplină cunoștință a lucrurilor epocii. Textele cuneiforme confirmă mai multe indicații ale cărții lui Daniel, de exemplu, pedeapsa cuptorului cu foc; titlul: regele regilor; formula: „regesă trăiești în veac”, condamnații aruncați la lei, influența magilor la curte etc.

3. Întrebuințarea limbii aramaice și a celei ebraice, în același timp, se potrivește timpului secolelor VII și VI. Autorul stăpâna amândouă limbile în chip egal, încât putea trece de la o limbă la alta.

4. Tradiția iudaică, păstrată în cartea I a Macabeilor (1, 57; 2, 59) și Iosif Flaviu (Arheologia XI, 8, 5) vorbesc despre Daniel. Iosif relatează că profeția lui Daniel i-a fost arătată lui Alexandru cel Mare, pe când se afla în Ierusalim.

5. Pe timpul Mântuitorului, convingerea despre autenticitatea cărții era generală (Mt 24, 15; cf. Dn 9, 7): „Deci, când veți vedea ceea ce s-a spus prin profetul Daniel, urâciunea pustiirii...”. Această convingere a trecut apoi și în Biserică.

Cartea lui Daniel este una dintre cele mai combătute de către criticii raționaliști. Pentru prima dată autenticitatea cărții a fost contestată de către neoplatonicul Porfiriu. După acesta, cartea ar fi o pioasă ficțiune din timpul lui Antioh IV Epifan (175-164 î. H.).

Cartea lui Daniel este bogată în locuri mesianice, care se află la sfârșitul fiecărei viziuni. În capitolul 2, 44-45, împărăția mesianică este simbolizată printr-o piatră mică, care devine un munte după ce a răsturnat statuia. Este vorba de stăpânirea lui Dumnezeu, a cărei intervenție este evidentă. În capitolul 7 intervine Fiul Omului, căruia Cel Vechi de Zile îi dă puterea de a judeca. Este Mesia-Hristos, care îl va judeca pe antihrist. Împărăția mesianică este descrisă în capitolele 9, 27 și 12, 24.

Anghelologia, adică doctrina despre îngeri, este dezvoltată simțitor în cartea aceasta. Numele lui Gavriil și Mihail le întâlnim pentru prima dată (8, 16; 9, 21; 10, 13, 21). Gavriil este interpretul lui Dumnezeu, Mihail este apărătorul poporului Israel.

Spiritele cerești sunt foarte numeroase (7, 10), apar cu chip de oameni, stau în jurul lui Dumnezeu și sunt protectorii popoarelor (10, 12; 11, 12). Îngerilor li se aduce cinstire (10, 5).

Cartea lui Daniel se distinge apoi și prin ideile eshatologice, mult mai explicite decât la profeții anteriori (Isaia 11, 6-24; 27; Zaharia 12-14). Eshatologia sau descrierea ultimelor timpuri, la Daniel, arată diferite faze succesive, grupate aici, dar care apar risipite și la alți profeți. Astfel, profetul vorbește despre încercările și suferințele poporului biblic (21, 25; 8, 24-25; 9, 26-27), despre judecata universală asupra popoarelor, îndeplinită de către Dumnezeu însuși (7, 11) despre condamnarea celor răi (12, 2) despre desființarea răului și a păcatului (9, 24) despre inaugurarea împărăției mesianice (2, 44; 7, 27).

Învierea morților va premerge împărăției mesianice; toți se vor ridica din țărână, unii pentru viața veșnică, alții pentru pedeapsa veșnică (cf. Mt 25, 4; In 5, 29).

VI. Profetii Osea, Ioil, Amos, Avdie

Numele Osea derivă de la rădăcina verbală „iaşa” și înseamnă mântuire. Tatăl său, numit Beerî, nu este cunoscut. De asemenea nu știm din care trib și din care regat se trăgea profetul. În tot cazul, el s-a născut pe la începutul secolului VIII și, întrucât și-a dezvoltat misiunea profetică în regatul de nord, este firesc să admitem că el era originar de acolo.

Epoca activității lui Osea poate fi fixată pe baza examinării cărții sale. El a început a profeti pe la sfârșitul domniei lui Ieroboam II, fiul lui Ioasă IV, rege din dinastia lui Iehu, deci pe la 750 î. H. După începutul cărții (1,1), durata activității profetului ar fi fost îndelungată sub regii Ozia, Iotam, Ahaz, Iezechia din Regatul Iuda și sub Ieroboam II, regele Regatului de Nord. El va fi activat sub aceiași regi ca și Isaia. Cu drept cuvânt susțin unii exegeți că numele Iezechia și poate Ahaz au fost adăugate mai târziu, întrucât cartea lui Osea nu amintește și nici nu face aluzie la căderea Samariei. Astfel, activitatea profetului s-a întins cam până pe la 730 î. H. Că Osea a profetit numai în Regatul de Nord rezultă din faptul că el îl numește pe regele din Israel „regele nostru” (7, 5). Pământul lui Israel, fără adaos, se numește „Haares” = țara (1, 2; 4, 1-3).

Profetul vorbește adesea despre cetățile nordice, fără să amintească vreodată de Ierusalim. În primele trei capitole profetul istorisește întâmplări din viața sa, și anume căsătoriile sale, care aveau să simbolizeze moartea lui Israel. Osea a viețuit și activat în timpuri tulburi. El își vede patria mergând de la culmea gloriei, cu pași repezi, spre prăbușire.

Profetul a avut misiunea să arate poporului că pedeapsa e justă și că trebuie primită cu încredere și resemnare.

În cartea lui Osea aflăm toate elementele propovăduirii profetice. În primul rând ideea atât de familiară profetilor, ideea despre căsătoria lui Dumnezeu cu poporul Său, ideea de necredincioșie conjugală și de adulter (1, 2-2, 20; 4, 15-18; 5, 4; 8, 9) Apoi ideea despre restaurarea viitoare a regatului și a unității întregului popor sub dinastia davidică. Despre un nou legământ (2, 18-24) și despre convertirea popoarelor, care-L vor căuta pe Domnul și pe David, regele Lui (3, 5; 11,8-11; 14,2-10).

Citind cartea profetului, înțelegem că necredincioșia lui Israel și păcatele lui atât de grave au provocat judecata și pedeapsa divină, dar îndurarea fără margini a lui Dumnezeu și credincioșia Lui, în ținerea promisiunilor, invită poporul la căință. Dumnezeu îi va ierta pe păcătoșii pocăiți.

Autenticitatea și autoritatea divină a cărții sunt sigur întemeiate pe mărturiile Sfintei Scripturi și ale Tradiției.

Unii critici moderni (ex. Volz și Marti) pun la îndoială autenticitatea promisiunilor, care se citesc în cartea lui Osea (1,11; 2,16-24; 3, 5; 11,8-11; 14, 2-9), pentru că ei le cred incompatibile cu contextul. Însă aceste promisiuni despre mântuire nu sunt omise niciodată de nici un profet. Ceva mai târziu, Isaia a propovăduit și el în același chip, dezvoltând mai pe larg ideile lui Osea.

Contextul de care vorbesc exegeții critici radicali se explică apoi prin faptul că profețiile consolatoare nu se mai află în locul lor de la început, profetul reunind într-o ordine nouă rezumatul discursurilor pronunțate mai înainte, fără să țină seama de timpul la care se referă fiecare. În Noul Testament avem mai multe mărturii despre divinitatea cărții. Matei 2, 15 citează pe Osea 1,1: „Din Egipt L-am chemat pe Fiul Meu”, explicând chemarea lui Israel din Egipt ca tip profetic al întoarcerii Pruncului Iisus din Egipt în patria sa. Mântuitorul recomandă fariseilor (Mt 9, 13; 12, 7) unele cuvinte ale lui Osea (6, 6): „Milă voiesc, iar nu jertfa”. Numindu-l expres

pe profet, Sfântul Apostol Pavel se referă la profeția noastră (Rm 9, 25; cf. Os 1,10). Apostolul mai citează din Osea 13,4, în Epistola întâi către Corinteni (15, 54).

În timpurile mai noi, capitolele 1-3 din Osea au format obiectul multor studii și cercetări variate și interesante. Căsătoria sau căsătoriile profetului trebuie înțelese ca ceva real și istoric, ca niște ficțiuni literare sau ca niște viziuni? Problema s-a rezolvat în sensul că aici este vorba într-adevăr despre un episod real, istoric, din viața profetului. Acest episod a fost folosit de profet drept simbol pentru înfățișarea unor idei religioase mai înalte. Reale sunt apoi și numele soției Gomer și ale copiilor profetului: Loami, Lo Ruhama și Izreel. Aceste nume servesc în același timp ca tipuri. Cei mai mulți exegeți socotesc că este vorba numai despre o singură soție pe care a avut-o profetul și nu despre două căsătorii, cum ar reieși din cele trei capitole

Numele Ioil înseamnă Iahve, este El = Dumnezeu. Este sinonim cu Ilie = El este Iahve = Dumnezeu este Iahve. Numele era foarte întrebuițat între iudei. Un fiu mai mare al lui Samuel (1 Rg 8, 2) se numea de asemenea Ioil. Nu e deloc probabilă părerea că profetul Ioil ar fi fost fiul lui Samuel. Numele tatălui său era Petuel, de altfel cu totul necunoscut. Astfel, despre viața profetului nu știm nimic. După cum socotește. Fericitul Ieronim, este probabil că el a fost născut în regatul sudic și aici și-a desfășurat activitatea profetică, Ioil se adresează mai ales către locuitorii din Ierusalim. Aceasta rezultă din felul cum vorbește către preoți și face aluzie la sacrificii și la rituri sfinte.

Cartea cuprinde două cuvântări. Prima descrie invazia unei mari mulțimi de lăcuste, care pricinuieste o mare calamitate pentru popor. Profetul îndeamnă poporul să se căiască, pentru ca să scape de suferință.

Nu există nici un mijloc sigur pentru a determina epoca profetului. Cartea sa fiind așezată între cei doi primi profeți scriitori, părerea tradițională îl situează pe Ioil în secolul VIII. Unii exegeți socotesc că profețiile au fost ținute sub domnia lui Ioas (836-796 î. H.). Numele regelui nu se întâlnește niciodată în carte. Profetul se adresează către preoți și către bătrâni (1, 2,9,13; 2,17). S-a presupus că, în această epocă, regele Ioas era încă minor și de aceea nu este menționat.

După cum s-a văzut, cartea lui Ioil, deși este mică în ceea ce privește extensiunea, totuși este bogată în idei mesianice și eshatologice. Pentru a le înțelege trebuie să ne amintim că la Ioil, ca de altfel și la ceilalți profeți, descrierea evenimentelor viitoare este supusă „legii lipsei de perspectivă”. Intervalele care separă aceste evenimente, fie între ele, fie de timpul profetului, nu sunt determinate cu precizie, astfel că ceea ce se referă la un viitor îndepărtat se pare că este aproape de timpul profetului. Ținând seama de această lege recunoscută, vom putea interpreta just chestiunea lăcustelor, despre care este vorba în capitolele 1 și 2. În această privință exista trei feluri de interpretări: alegorică, literară și apocaliptică.

1. Interpretarea alegorică. Aceasta este poate prima în exegeza creștină, între reprezentanții ei de frunte este Fericitul Ieronim. În cele patru feluri de lăcuste de la Ioil, Ieronim împreună cu exegeții vechi înțeleg patru popoare: asirienii, babilonienii, medo-perșii și macedonenii, împreună cu succesorii lor.

2. Interpretarea literară. Stilul și felul istorisirii, precum și al amănuntelor descrise, arată că este vorba despre o descriere și interpretare literară realistă.

3. Interpretarea apocaliptică. Unii exegeți, care nu acceptă interpretarea alegorică, dar nici pe cea realistă, caută o cale intermediară. Astfel, cea din urmă interpretare este reprezentată îndeosebi de Van Hoonacker, după caare lăcustele din capitolele 1 și 2 nu ar trebui înțelese ca o calamitate actuală (prezentă), ci ca un element sau o reprezentare tipică a catastrofelor viitoare care anunță sosirea „zilei lui Iahve”.

Însemnătatea cărții constă în bogăția ideilor mesianice și eshatologice. Cartea lui Ioil este cea „care deschide calea concepțiilor apocaliptice” (L. Gauthier). Ea este „o Apocalipsă iudaică sintetică” (Sellin). Ioil descrie Ziua lui Iahve, judecata universală asupra popoarelor, în culori foarte vii. El exprimă cu o forță admirabilă așteptarea fermă a lui Dumnezeu, ca eliberator. Nu uită să accentueze că pe lângă daruri, libațiuni și post, e necesară adevărata căință: „Rupeți-vă inimile și nu veșmintele”.

Punctul culminant al cuvântării lui Ioil este profeția despre revărsarea spiritului lui Dumnezeu. Aici se află, între altele, nota bogată în promisiuni în viitor: spiritul lui Dumnezeu se va răspândi și asupra sclavilor. Este în aceste cuvinte o vagă anticipare a lucrurilor descrise de Sfântul Pavel: „Nu mai este rob, nici liber” (Ga 3,28; Col 3,11). Remarcăm însă că perspectivele de la Ioil nu depășesc cadrele înguste ale poporului său.

Învățătura morală propovăduită de profetul Ioil contemporanilor săi are valoare și pentru creștini. Profetul accentuează ideea că Iahve este drept și de aceea e necesară căința sinceră pentru a fi mântuit.

Câteva veacuri mai târziu, Sfântul Ioan Botezătorul și Domnul nostru Iisus Hristos vor propovădui același lucru: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor”. Așadar, pentru a primi har de sus trebuie să fii drept și să ai o pietate sinceră. Profetul Ioil descrie plastic „Ziua lui Iahve” și semnele premergătoare, adică Judecata universală. El vestește Judecata din urmă asupra popoarelor și exprimă cu mare putere speranțele mesianice ale credincioșilor.

Dintre speranțele mesianice, fără îndoială cea mai importantă este promisiunea, revărsării Duhului Sfânt peste toate clasele societății, fără deosebire, deci prin aceasta se exprimă în forma cea mai clară universalitatea harului divin, care se va realiza în Biserica creștină.

Numele evreiesc **Amos** înseamnă „sarcină”. Titlul cărții ne arată că Amos era un păstor din Tecua. După originea sa, Amos aparținea Regatului de Sud. Probabil meseria sa de păstor îl făcea să schimbe așezarea din timp în timp. Lucrul acesta îl putem deduce din amănuntul arătat de el (7,14), de unde se vede că Amos se îndeletnicea cu strângerea de sicomore (sicomorul este un arbore care crește și se dezvoltă la o altitudine anumită; în localitatea Tecua, care este așezată la 850 m deasupra nivelului mării, arborele acesta nu crește). De bună seamă, Amos cobora cu turmele sale în regiunea mult mai joasă și mai caldă de lângă Marea Moartă.

Amos era un cetățean al regatului Iuda, dar misiunea sa și-a împlinit-o în Samaria, în Regatul de Nord, în orașul Betel. Acolo a fost trimis, din ordinul lui Dumnezeu, ca să biciuiască moravurile corupte și să predice căință și îndreptare. Se vede clar din cartea lui Amos cât de mare a fost pe atunci corupția internă a Regatului de Nord.

Cultul vițelului era în floare pretutindeni, cei bogați îi apăsau și îi despuiau pe săraci (2, 6), iubeau desfrâul și plăcerile vinovate, disprețuiau muștrările profeților (2, 12; 7, 12). Pe de altă parte, regatul era puternic și în plin progres. Cu acest lucru se mândreau locuitorii (6,13). Faptul acesta contrasta dureros cu starea morală, în mare decadență. Amos a fost chemat să-și dezvolte misiunea sa tocmai în Betel, care era centrul cultului idolatru.

Figura păstorului din Tecua, care-și părăsește singurătatea și vine să împlinească un mandat dumnezeiesc, fiind chemat de la oi (7,15), face o adâncă impresie de originalitate și arată o ținută eroică. Aceasta se vede, mai ales, din scena care ni se descrie în capitolul 7, despre conflictul său cu preotul Amasia din Betel.

În afară de fragmentul biografic (capitolul 7), cartea profetului se compune din cuvântări, reproduse mai mult în rezumat. Se pare că el singur și-a adunat cuvântările în formă rezumativă, după ce a fost expulzat din Betel.

În general, cuprinsul cărții are un caracter amenințător. Profetul biciuiește și mustră fărădelegile locuitorilor din Regatul de Nord și le prezice pedepse. Numai către sfârșit cartea se încheie cu o profeție de mângâiere, vorbind despre mântuirea mesianică. În dispoziția cărții putem deosebi o introducere și două părți.

Partea I cuprinde mustrările (profețiile de amenințare). Partea a II-a expune viziunile profetului, iar introducerea anunță judecata lui Dumnezeu împotriva a șase națiuni vecine.

Toți exegeții moderni recunosc că Amos este un scriitor de talent, având un mare dar profetic, și o formă literară îngrijită. Prin profunzimea sentimentelor și energia spiritului, el se poate compara cu cei mai renumiți scriitori biblici. Vorbirea sa e simplă și sobră, remarcându-se prin eleganță și unitate. Stilul e colorat. Imaginile și figurile pe care le folosește dau vioiciune cuvintelor.

Deși păstor, trăind departe de zgomotul orașului, profetul nu era lipsit de cunoștințe istorice și geografice. Din cartea sa se vede că Amos avea oarecare cultură, desigur, puțin obișnuită la un locuitor de la țară, în secolul VIII î. H.

Amos este, așadar, o personalitate. Numai așa înțelegem cum un păstor venind de la oi ne-a lăsat cuvântările cuprinse în cartea sa. Dar mai mult ne uimește faptul că omul acesta, mânat de o forță invizibilă și irezistibilă, și-a părăsit îndeletnicirile și țara, ca să meargă dincolo de hotarele țării, spre a înfrunta singur o mare mulțime și a ataca moravurile și instituțiile de acolo.

Scena descrisă în capitolul 7 este atât de grăitoare prin simplitatea ei. Amos păstorul în fața marelui preot Amasia. Iată un tablou în care se arată valoarea omului care nu cruță nimic, ci sacrifică totul pentru a asculta de vocea divină și de conștiința sa. Cartea lui Amos nu este frumoasă numai prin forma ei literară, ci, în aceeași măsură, e importantă prin ideile exprimate.

Profetul e flămând și însetat după dreptate. Deosebirile sociale, abuzurile, ipocrizia, zgârcenia și desfrâul aprind indignarea lui. În felul său de a se manifesta, profetul Amos amintește de înaintașul său, Ilie Tesviteanul, înfruntându-l pe Ahab în țarina lui Nabot și biciuind faptele Izabelei. În felul său de predicator sobru, biciuind viciile și anunțând pedepse, Amos se aseamănă și cu Sfântul Ioan Botezătorul.

Amos nu este creatorul monoteismului etic, cum susțin unii exegeți din școala evoluționistă. Amos n-a creat nimic nou.

Ideea sa despre sfințenia și dreptatea lui Dumnezeu, concepția sa că și relațiile oamenilor între ei trebuie să se întemeieze pe virtute, dragoste, dreptate și îndurare, care formează bazele pentru raportul poporului Israel și al fiecărui credincios în parte, față de Dumnezeu, se presupun ca ceva cunoscut mai înainte.

Meritul lui Amos este că a adâncit tot mai mult aceste idei și le-a difuzat în masă.

Cu neînduplecată tenacitate a arătat el că Dumnezeu este absolut drept. Ei nu părtinește pe nimeni și răsplătește fiecăruia după faptele sale morale. De aceea el se ridică cu energie, ca și Ieremia, împotriva falselor concepții ale poporului, care îl consideră pe Iahve numai ca un Dumnezeu al lui Israel, iar pe sine ca primul născut între popoare, Dumnezeu fiind un fel de talisman împotriva nenorocirilor (9, 10).

Numele Avdia înseamnă în limba ebraică sluga (servul) lui Dumnezeu. Numele este compus din ebed (de la abad) - serv, slugă și iah prescurtat din Iahve - Domnul (Dumnezeu).

Titlul profeției care cuprinde numai două cuvinte: „Viziunea lui Avdia”, nu ne dă nici un fel de relații despre personalitatea autorului și nici despre originea și epoca lui.

Cartea lui Avdia este cea mai scurtă din Vechiul Testament. Ea constă din 21 versete și cuprinde o profeție amenințătoare împotriva Edomului. În această profeție distingem trei părți.

1. Se descrie pedeapsa exemplară aplicată edomiților, popor orgolios și laș (1-9).

2. Se arată cauza pedepselor (10-16). Profetul insistă asupra sentimentelor dușmănoase ale edomiților față de Israel. Se anunță vestirea apropiată a „Zilei Domnului”, când Dumnezeu va pedepsi toate popoarele pentru nedreptățile săvârșite împotriva lui Israel. Edomul va fi lovit îndeosebi (15-16).

3. Restaurarea regatului lui Israel (17-21).

Data compunerii cărții este mult controversată, deoarece cartea nu ne oferă date destul de precise. Fixarea datei depinde de chipul cum se explică versetul 11, care vorbește despre o ocupare sau o distrugere a Ierusalimului. Sfânta Scriptură, în afară de cucerirea Ierusalimului din anul 586 î. H, amintește încă de trei cuceriri. Prima dată Ierusalimul a fost cucerit de Șişac, regele Egiptului, în al cincilea an al lui Roboam, deci cam pe la anul 928-925 î. H. (cf. 3 Rg 14, 25-26; 2 Par 12, 2-3).

A doua oară Ierusalimul a fost devastat de către arabi și filistenii (cf. 2 Par 21, 16), în timpul lui Ioram, regele lui Iuda (850-843 î. H.), iar a treia oară sub Amasia (810-773 î. H.) de către Ioaș, regele Israelului (2 Par 25, 17-24).

Cei mai mulți exegeți tradiționaliști, ba chiar și unii protestanți, fixează misiunea lui Avdia înainte de exil, pe timpul lui Ioram, pe când edomiții erau dușmani ai regatului Iuda (2 Par 21,16).

Profetul învață că răul nu rămâne nepedepsit. Dumnezeu este un Părinte bun și ocrotitor al celor asupriți. Păcatul aduce nenorociri. În fruntea tuturor păcatelor stă mândria din care izvorăsc multe altele. Cei mândri se îndepărtează de Dumnezeu și de aceea se îndreaptă spre prăpastie.

Deși nu e demonstrată cu citări din Noul Testament, totuși este întărită prin tradiția continuă a Sinagogii și a Bisericii, care au admis-o în canon, în Sir 40, 12, Avdia este amintit între cei 12 profeti.

VII. Profetii Iona, Miheia, Naum, Avacum

Profetul Iona (porumbel), al cărui nume îl poartă cartea a cincea din colecția canonică a profetilor mici, este numit fiul lui Amitai. Titlul cărții nu ne mai dă alte referințe despre locul natal sau despre timpul în care a trăit profetul.

Cartea profetului Iona se deosebește de alte scrieri profetice prin faptul că cele patru capitole, în loc de cuvântări profetice, cuprind un episod din viața lui.

Cuprinsul cărții este, așadar, istoric și expune misiunea lui Iona față de cetatea Ninive. Istoria acestei misiuni îmbracă forma unei narațiuni continue, de la primul până la al patrulea și ultimul capitol.

Iona primește ordin de la Dumnezeu să meargă la Ninive și să strige împotriva ei, din p:icina răutății ei. Profetul încearcă să se sustragă prin fugă de la această misiune (1,1-2,11). Fără să formuleze, de la început, motivul neascultării sale, el pleacă la Iope și se îmbarcă pe o corabie, spre a fugi la Tarsis (Tars). O furtună se dezlănțuie pe mare și corabia este în pericol.

Potrivit obiceiului marinarilor din vechime, folosit în asemenea cazuri, se trag sorți printre cei de pe corabie ca să se descopere cine este vinovat înaintea lui Dumnezeu, încât să atras asupra tuturor mânia Lui. Sorții cad pe Iona. Cu asentimentul său, el este aruncat în mare (1, 11-16), care în urma acestui fapt se liniștește.

O mare viețuitoare marină (un chit) trimisă de Dumnezeu îl înghite pe Iona, care rămâne în pântecul chitului trei zile și trei nopți.

Profetul Iona este salvat apoi în chip miraculos, mulțumind lui Dumnezeu pentai aceasta (2, 1-10).

Domnul îi poruncește a doua oară lui Iona să plece la Ninive și să predice acolo pocăința. Iona ascultă. Ninivitenii și regele lor se căiesc. Pentru aceasta Domnul îi iartă (3, 1-10).

Profetul se întristează și-și dorește moartea, pentru că Dumnezeu nu i-a pedepsit pe niniviteni. Iona iese afară din oraș și se odihnește.

Dumnezeu face să crească deasupra capului lui o plantă (chicaion), a cărei umbră îi face mare plăcere. Planta însă se usucă și profetul se supără și mai tare. Dumnezeu îi zice: „Ție ți-a părut rău de un vrej... Dar Eu, cum să nu cruț Ninive...?” (Iona. 4, 10-11).

Cartea lui Iona cuprinde fapte care totdeauna au părut uimitoare, îndeosebi minunea fizică a conservării profetului în pântecelul monstrului acvatic și minunea istorică, convertirea Ninivei.

Mântuitorul dă ca un fapt istoric petrecerea lui Iona în pântecelul chitului, predica lui Iona și căința ninivitenilor. Aceasta se vede și din împrejurarea în care Domnul vorbește cu aceeași ocazie și în același chip despre venirea reginei din Saba la Solomon, despre Iona în pântecelul chitului și despre ninivitenii convertiți. Se știe precis că istorisirea cu privire la regina din Saba și Solomon este un fapt istoric.

Învățătura morală care se desprinde din această carte este mai importantă decât orice problemă cu privire la originea și autorul ei.

În primul rând se desprinde, din cuprinsul narațiunii, înalta idee despre universalitatea mântuirii. Mântuirea nu este legată numai de Israel, ci se va întinde asupra tuturor popoarelor. Poporul lui Dumnezeu nu va fi numai Israel, ci toate popoarele de pretutindeni.

Narațiunea mai arată încă necesitatea și valoarea pocăinței. Fără pocăință nu există iertare. A treia învățătură, desprinsă din carte, este aceasta: trimisul lui Dumnezeu trebuie să-și îndeplinească totdeauna misiunea sa; în caz contrar va fi urmărit de justiția divină.

Misiunea încredințată de Dumnezeu, oricât de grea ar fi, poate să fie întotdeauna încununată de succes, fiindcă Dumnezeu îl inspiră și îl sprijină pe trimisul Său.

Și din punct de vedere literar cartea lui Iona este demnă de remarcat. În literatura Vechiului Testament, ea este o perlă de valoare unică. Ea se situează alături de cartea „Rut”, care este tot atât de restrânsă în ceea ce privește cuprinsul (Sellin).

Numele Miheia, în evreiește Micaia sau Mica, în forma cea mai lungă Micaichu, înseamnă: cine este ca Iahve? Miheia din Moreșet era un contemporan al lui Isaia și a profețit în Regatul de Sud. Titlul cărții ne spune că el a activat sub regii Iotam, Achaz și Iezechia, deci cam între anii 730-683 î. H.

Pe când Isaia, contemporanul său, își dezvoltă activitatea profetică în Ierusalim, având mare influență în cercurile politice și la curtea regilor din Iuda, Miheia este un om de la țară, un om din popor. Preocupările sale cuprind mai curând clasele rurale, exploatate de proprietarii bogați din Iuda. Miheia este preocupat deci de probleme rurale și religioase, nu de probleme de ordin politic.

Deoarece Miheia a proorocit cam în același timp și împreună cu Isaia, este explicabilă asemănarea mare ce se observă între unele pericope ale acestor doi profeți. Cartea profetului Miheia cuprinde atât profeții de amenințare, cât și de mângâiere.

În scrierea lui Miheia se pot deosebi trei părți:

1. Se anunță pedeapsa asupra Samariei și Iudeii, dar și speranța restaurării (1,2-2, 3). Caracterul amenințător al profețiilor este întărit prin marea și neașteptată intrare în scenă a lui Dumnezeu ca Judecător. Profetul anunță mai întâi Samariei pedeapsa meritată, apoi lui Iuda,

pentru idolatria lui (11-16). Fărădeleg le provoacă judecata (2, 1-11), dar Dumnezeu va mântui rămășița poporului biblic (2, 12-13).

2. Pedepselor grave care se anunță li se opune restaurarea mesianică. Vor fi pedepsiți mai-marii poporului și pseudo-profeții, pentru nedreptățile lor. Ierusalimul și templul vor fi distruse (3, 8-12), dar în timpul mesianic muntele Sionului se va umple de glorie, iar poporul se va bucura de pace (4,1-8). Calea spre mântuire însă va fi exilul (4, 9-12). Mântuitorul cel așteptat se va naște în Betleemul Iudeii (5, 2).

3. Procesul lui Dumnezeu cu poporul biblic (6,11- 7, 20) în formă de dialog. Dumnezeu amintește poporului binefacerile Sale din trecut și se plânge de necredința lui. Poporul se întrebă prin ce fel de sacrificii va putea câștiga bunăvoința divină. Lui i se răspunde că Dumnezeu cere cu totul altceva: împlinirea dreptății, a facerii de bine și a smereniei (6, 1-8).

Pericopa următoare (6, 9-16) schițează un tablou despre starea morală și religioasă a poporului. Se enumera diferite păcate: idolatria, înșelăciunea, exploatarea săracilor, minciuna. De aceea îi va lovi pedeapsa: nu vor culege unde au semănat. Profetul deplânge decăderea și păcatele poporului biblic (7, 1-6).

Mai mulți critici neagă autenticitatea, dacă nu a tuturor, cel puțin a unora dintre profețiile mesianice din cartea lui Miheia, pe care ei le așază după exil. Așa sunt, de exemplu, capitolele 4 și 5.

Tabloul convertirii popoarelor la Legea lui Iahve (4,1-5) n-ar putea avea un autor din secolul VIII. Dar se știe că și alți profeți au predicat această convertire înainte de exil. Amintim capitolul 3, 17 din cartea Ieremia. Se vorbește apoi de o captivitate babilonică: „Și vei ajungepân-la Babilon și de acolo Domnul, Dumnezeul tău, te va izbăvii și te va răscumpăra din mâna vrăjmașilor tăi” (4,10). Acest lucru ar fi de neconceput pe timpul lui Miheia, atunci când pericolul nu venea din Babilon, ci din Asiria.

Răspundem la această obiecție că, din punct de vedere profetic, nu e nici o greutate să admitem la un scriitor din secolul VIII cunoștința unor evenimente care se vor desfășura după 150 sau 200 ani, cum este exilul babilonic și sfârșitul său. Amintirea captivității babiloniene, într-o epocă în care, omenește vorbind, se putea presupune mai curând captivitatea asiriană, dovedește adevărul profeției.

Valoarea doctrinară a cărții poate fi privită din trei puncte de vedere: cu privire la însușirile lui Dumnezeu, la morala socială și la viitorul mesianic.

1. Însușirile lui Dumnezeu. Profetul îl concepe pe Dumnezeu în toată majestatea și suveranitatea Sa. El este Stăpânul suprem al poporului Său, dar și al altor națiuni (6, 3-5).

2. Morala socială. În chip deosebit, muștrările lui Miheia se îndreaptă împotriva dezordinilor morale și sociale: minciuni, trădări, nedreptăți și lăcomie. Din acest punct de vedere se aseamănă cu Osea, Amos și cu Isaia (5, 8-24; 10, 1-4).

3. Viitorul mesianic este o latură foarte importantă în preocupările lui Miheia. După pedeapsă, Ierusalimul va fi restaurat în chip strălucit și va deveni centrul popoarelor, care se vor îndrepta spre el (4, 2). Conducătorul Israelului celui Nou, al împărăției mesianice, se va naște în Betleem (5, 2). Nașterea lui Mesia în Btleem este un element profetic numai al lui Miheia. Mesia, în același timp, este preexistent și personal. El va aduna tot poporul și va asigura pacea generală (5, 2; 5, 5).

Autoritatea divină se confirmă prin mărturia Sfintei Scripturi. Știm că Ieremia a scăpat de moarte, citind exemplul lui Miheia (Ir 26, 17; cf. Mi 3, 12). Întrebați fiind de către Irod despre locul nașterii lui Mesia, membrii sinedriului răspund pe baza profețiilor lui Miheia (Mt 2, 1-6).

Însuși Domnul nostru Iisus Hristos folosește vorbirea lui Miheia când zice: „Și dușmanii omului sunt casnicii lui” (Mt 10, 36; cf. Mi 7, 6).

Naum înseamnă consolator, mângâietor. Cuvântul se reduce la aceeași rădăcină ca și Neemia Menahem, sau Naham (el a mângâiat). Cuvântul se pronunță în limba ebraică Nahum și n-a fost purtat de alte persoane în Vechiul Testament.

În titlul cărții (1,1) Naum se numește Elcoșitul, adică bărbat originar din Elcoș. Este foarte mult controversată chestiunea așezării localității Elcoș. În afară de profeția lui Naum nu mai este amintită în Biblie. Onomasticonul lui Eusebiu localizează Elcoșul la răsărit de Iordan. Ieronim îl localizează în Galileea.

Cartea cuprinde o singură profeție despre căderea Ninivei. Putem deosebi două părți: 1,1 - 2, 3 și 2, 4 - 3, 19.

Prima parte se prezintă ca o introducere generală, unde profetul descrie puterea distructivă absolută a lui Iahve, îndreptată împotriva inamicilor Săi, cu un epilog asupra mântuirii lui Iuda. Partea a doua descrie în două tablouri viguroase distrugerea iminentă a Ninivei.

Profeția lui Naum împotriva Ninivei este socotită ca o capodoperă poetică. Se distinge printr-o unitate armonică, spre deosebire de variațiile cărții lui Miheia, care se succed în chip brusc. Limba lui Naum este proaspătă și pură. Stilul e vioi, sprinten, plin de colorit, năvalnic, plin de apostrofe, imagini și comparații originale. Comparațiile sunt izbitoare, descrierile sunt când pitorești, când tragice. Scenele cuceririi Ninivei sunt foarte vii, precise și variate. Fraze scurte, dramatice, parcă sunt niște lovituri de sabie. Profetul știe să fie la început magnific și solemn, iar în restul cărții plin de suplețe și vigoare. Cu drept cuvânt cartea lui Naum poate fi socotită printre bucățile cele mai strălucite ale literaturii ebraice.

Din punct de vedere religios, cartea lui Naum este socotită mai prejos decât ale altor profeți (Isaia, Amos, Miheia). Totuși elementul religios este reprezentat îndeajuns în capitolul 1. Descrierea lui Dumnezeu, de la început, este impresionantă. Ea zugrăvește puterea, dreptatea și bunătatea lui Dumnezeu.

Avacum, în evreiește Chabacuc (Habacuc), derivă de la verbul „babac” și înseamnă a îmbrățișa. Informațiile istorice despre acest profet sunt rare de tot. În Vechiul Testament se mai amintește despre un profet Avacum, în fragmentul necanonic al lui Daniel despre idolul Bel și Balaurul. Acest profet Avacum, fiul lui Iosua din tribul lui Levi, ar fi aceeași persoană cu profetul Avacum. Identificarea se face din cauza identității de nume în traducerea alexandrină (cf. 14 Daniel).

Din cauza notelor muzicale amintite în capitolul 3, s-a zis că Avacum a fost cântăreț și conducător de cor. Despre Avacum se păstrează mai multe legende, care au ieșit din imaginația poporului. După rabini, el ar fi fost fiul Sunamitei, cel înviat de Elisei; după alții ar fi fost sentinela așezată de Isaia ca să observe căderea Babilonului (Is 21,6, cf. Ave 2,1). După Pseudo-Epifanie și Teofilact, Avacum ar fi originar din regiunea Betzoche, din tribul lui Simeon.

Urmând tradiției vechi iudaice (Seder, Olam), mulți exegeți fixează cartea lui Avacum în timpul domniei lui Manase (pe la sfârșitul domniei).

După cunoștința tradiției vechi, ca și după convingerea majorității exegeților vechi și noi, scrierea lui Avacum este o singură profeție unitară, împărțită în două părți distincte: un dialog dramatic între profet și Iahve (capitolele 1-2) și un poem (capitolul 3).

Partea I (capitolele 1 și 2): dialogul între profet și Dumnezeu. Dialogul începe prin plângerea profetului împotriva nelegiuirilor interne, tăcând apel la Dumnezeu pentru ajutor (1, 2-

4). Dumnezeu răspunde, anunțând că va trimite ca pedeapsă pe caldei, instrumentul judecății Sale (1, 5-11)

Se arată efectele manifestării lui Dumnezeu asupra sufletului profetului: răbdare și speranță neclintită în Domnul (3,16-19). Ideea fundamentală a cărții este: cel necredincios va pieri, iar dreptul prin credință va fi viu (2, 4). Această promisiune are caracterul unei maxime universale, cu o aplicare specială asupra situației de atunci. În cazul de față profeția înseamnă că nelegiuții caldei nu se vor bucura de biruințele lor și cei dreپți, adică poporul Israel cel apăsător, va ieși cu bine din greua încercare, datorită credințioșiei sale în Dumnezeu.

Unitatea cărții a fost contestată de către criticii moderni. Unii cred că pot deosebi doi autori pentru primele două capitole ale cărții: unui autor i se atribuie 1, 2-11, iar altuia 1,12 - 2,19. Cel de al doilea autor ar fi scris în timpul exilului.

Profeția lui Avacum este scrisă în limba clasică ebraică, ea stând alături de limba profeților din secolul VIII (Isaia, Miheia).

În privința formei literare, cartea lui Avacum poate fi comparată cu cea a lui Naum. Profetul știe să folosească imagini și comparații îndrăznețe, care dau vioiciune stilului. El are o putere deosebită de a reda, într-un tot unitar, un complex de sentimente din cele mai variate.

Capitolul 3 este o poezie de toată frumusețea. După părerea unanimă a exegeților este o capodoperă care se numără printre cele mai alese producții ale poeziei ebraice.

e. Valoarea doctrinară a cărții

Cartea lui Avacum scoate în relief marea idee despre Providența lui Dumnezeu, care guvernează toate popoarele.

Iahve este Stăpânul omenirii (2, 14). Suveranitatea Lui se întinde asupra tuturor forțelor naturii și asupra tuturor națiunilor (capitolul 3). În opoziție cu zeii păgânismului, idoli deșești, fără viață și fără voce (2, 18-26), Iahve este singurul Dumnezeu. Față de poporul Israel, Dumnezeu arată o Providență cu totul specială. În opoziție cu caldeii, „nelegiuitul” Iuda este numit cel drept, nu în sensul că poporul iudeu ar fi drept sub raport moral, din punct de vedere al situației istorice concrete. Dimpotrivă, 1, 3-4 arată relele morale care bântuie comunitatea iudaică. Cu toate acestea, poporul Israel avea cultul adevăratului Dumnezeu, care cuprindea sancțiunea celor mai multe datorii morale.

Autoritatea profeției este de mai multe ori afirmată în Noul Testament. Sfântul Apostol Pavel, în cuvântarea sa din Antiohia Pisidiei, citează din Avacum 1, 5, cf. FA 3, 40. De asemenea, el citează de trei ori celebrul text din Avacum 2, 4: „Dreptul din credință va fi viu” (ă. Ga 3, 11; Rm 1,17; Evr 10, 37).

VIII. Profeții Sofonie, Agheu, Zaharia și Maleahi

Numele Sofonie, evreiește Țefania, înseamnă: Iahve ocrotește sau scutul lui Iahve. Septuaginta transcrie....., de unde forma latină de Sophonias. În românește se întrebunțează, după Septuaginta, Sofonie.

Omiterea apozității „regele lui Iuda”, care se pune, de regulă, după numele regilor, s-ar putea explica prin faptul că titlul cărții amintește o persoană prea bine cunoscută și deci nu era cazul să se facă confuzie cu o altă persoană. Profetul n-ar fi amintit de o persoană dintr-o patra generație dacă n-ar fi avut o importanță istorică.

b. Data scrierii cărții

Putem determina timpul activității profetice a lui Sofonie, pe temeiul următoarelor considerații:

1. Titlul cărții (1, 1) ne spune că profetul a primit cuvântul lui Iahve pe timpul lui Iosia, regele lui Iuda (639-608 î. H.).

2. Cuvântările de amenințare împotriva stării religioase și morale deplorabile din Iuda (1, 4; 3, 3) arată că Iosia încă n-a început marea lui reformă religioasă, cuvântările lui Sofonie reflectând timpul dinainte de 622 î. H.

3. Apoi profeția din 2,4-13 anunță invazia împotriva unor popoare din Palestina și distrugerea Ninivei. Această mare cetate știm că a fost distrusă la 612 î. H. Epoca lui Sofonie corespunde, se pare, cu începutul activității lui Ieremia (627-626 î. H.). De aici se explică și asemănarea mare a cuvântărilor lui Ieremia, din această epocă, cu profeția lui Sofonie. Anumite aluzii la evenimentele externe (invazia sciților) ne face să fixăm profeția lui Sofonie ceva mai înainte de 625. Prin urmare putem stabili data scrierii cărții între 630 și 626 î. H.

Obiectul profeției lui Sofonie este „Ziua lui Iahve”, adică intervenția lui Dumnezeu pentru pedepsirea popoarelor și a regatului Iuda: dreptatea divină va birui nedreptățile oamenilor. „Ziua lui Iahve” se va manifesta sub forma unei catastrofe imediate, în care poporul va fi nimicit. Va fi un război groaznic și general.

Cartea lui Sofonie se împarte în trei părți. Fiecare parte cuprinde câte o idee principală: 1. Ziua lui Iahve; 2. Amenințări împotriva neamurilor; 3. Muștrări și promisiuni cu privire la regatul lui Iuda.

Unitatea cărții este atestată în chip evident prin însăși compoziția ei. Ce-i drept, unii critici radicali încearcă să conteste autenticitatea capitolului 2, 7-11 (profeția împotriva moabiților), precum și capitolului 3, 11-20 (promisiunile mesianice), atribuind aceste locuri unei epoci posterioare. Însuși faptul că acei critici nu sunt de acord între ei, în privința acestei chestiuni, arată că părerile lor sunt pur subiective și fără nici o valoare. Chiar unul dintre criticii raționaliști (Robertson Smith) zice, cu drept cuvânt: „Autenticitatea și integritatea lui Sofonie nu pare a da loc nici unei singure îndoieli întemeiate”.

Criticii insistă mai ales asupra părții finale (3, 14-20) și zic că această parte se deosebește, în chip simțitor, de cuvântările precedente și că acest loc s-ar potrivi mai bine cu sentimentele și gândirea unui autor exilic, decât cu ale unui profet contemporan cu Iosia. Aceste obiecții nu au nici o putere de convingere. Dimpotrivă, capitolul 3,14-20 se încadrează perfect în spiritul general al profeției. După ce profetul a anunțat pedeapsa, el descrie efectele ei salutare și ridică imn de slavă venirii erei celei noi, obținută cu prețul atâtor suferințe. Cu alte cuvinte, Sofonie, ca și ceilalți profeți, n-a voit numai să smulgă și să nimicească, ci și să zidească din nou și să răsădească (Ir 1, 10).

În primul rând, cartea lui Sofonie ne atrage atenția asupra locului de frunte pe care-l ocupă „Ziua lui Iahve”, adică manifestarea mâniei divine. „Ziua lui Iahve” înseamnă triumful dreptății asupra nedreptății.

Sofonie oglindește gândirea lui Isaia atunci când se indignază profund împotriva dezordinilor regatului lui Iuda. În același timp, el ne dă informații prețioase asupra stării morale a regatului, înainte de reforma lui Iosia. În această latură, el se poate compara cu Ieremia, capitolele 2-5, care biciuiește idolatria și corupția morală a lui Iuda.

Sofonie, ca și Ieremia, în privința concepției despre Judecata lui Dumnezeu, adică despre „Ziua lui Iahve”, reprezintă punctul de vedere cunoscut marilor profeți de dinainte de exil. Fără îndoială, în „Ziua lui Iahve”, păgânii vor fi învinși și o eră nouă se va desprinde pentru Israel, dar această zi îi va lovi mai întâi pe Iuda și Ierusalimul, care sunt de asemenea vinovați și deci vor

cădea sub loviturile justiției divine. Numai un rest va scăpa din marea încercare a dezastrului, pentru a forma sâmburele poporului cel nou, poporului mesianic. „Ziua lui Iahve” nu este, așadar, numai ziua judecării popoarelor, ci este ziua judecării lui Israel, nu de nimicire totală, ci de purificare. Dezastrul care se va abate asupra popoarelor va fi preludiul restaurației viitoare. Aceasta se va deschide prin convertirea păgânilor și prin caracterul general al mântuirii. Israelul va trăi în pace și dreptate. Dumnezeu va locui cu bucurie în mijlocul lui, după ce vor fi fost pedepsiți apăsătorii.

După cum vedem, cartea lui Sofonie este bogată în perspective și idei mesianice. Persoana lui Mesia însă nu apare în viziunea lui Sofonie, ci numai lucrarea Lui mesianică este redată în trăsăturile ei principale. Prin activitatea sa profetică, Sofonie, împreună cu Ieremia, contemporanul său, a lucrat, desigur, la pregătirea reformei religioase pe care a îndeplinit-o zelosul rege Iosia.

Autoritatea divină a cărții n-a fost pusă de nimeni la îndoială. Deși nu este citată în Noul Testament, cartea lui Sofonie și-a avut totdeauna locul ei în volumul celor 12 profeți. Atât Sinagoga, cât și Biserica au privit-o, totdeauna, drept o carte canonică.

Numele Agheu, evreiește Haggai, n-a fost purtat de nici o altă persoană biblică, dar întâlnim în Vechiul Testament nume similare, care derivă din aceeași rădăcină. Despre originea familiei, educația și chemarea la misiunea profetică nu se știe nimic. Unii critici cred că, pe baza locului din Agheu 2, 3, profetul poate fi socotit ca unul dintre supraviețuitorii templului lui Solomon, distrus de babilonieni în 586 î. H. Mai probabil însă, el s-a născut în timpul captivității și s-a întors cu prima ceată de exilați, căreia i s-a îngăduit de către Cyrus să plece în țară (538 î. H.). După 2, 1 se poate conchide că Agheu n-a fost originar din neamul preoțesc, cum a fost, de pildă, contemporanul său Zaharia.

Timpul scrierii lui Agheu îl putem stabili cu mare certitudine. Fiecare din cuvântările profetului e arătată în ce zi și în ce lună s-a ținut. Anul în care le-a pronunțat este anul al II-lea al domniei lui Darius I, fiul lui Istaspe, adică în 520 î.H.

Cartea lui Agheu are drept obiectiv reluarea activă a lucrărilor templului. Cele patru cuvântări ale profetului au fost rostite în anul 520 î. H. din luna 6-9 (din august până în septembrie, noiembrie-decembrie).

Motivul pentru care au fost rostite aceste cuvântări a fost atitudinea de inerție și de descurajare a poporului în fața piedicilor care trebuiau să fie înfruntate. Cele două cuvântări de la început sunt separate una de alta printr-o parte narativă.

Autenticitatea cărții este recunoscută de toți. Ea se sprijină pe indicațiile cronologice foarte precise ale fiecărei cuvântări, indicații confirmate de toate traducerile vechi.

Activitatea profetică a lui Agheu este afirmată de către Cartea lui Ezdra. Unii sunt de părere (Gauthier) că, întrucât se vorbește despre Agheu la persoana a III-a, nu însuși profetul și-ar fi compus cartea, ci o altă persoană apropiată de el i-ar fi redactat cuvântările, cum a făcut, de exemplu, Baruh pentru Ieremia.

Aceasta este o simplă conjectură și nu merită să i se dea importanță. A putut foarte bine ca însuși autorul să vorbească despre sine la persoana a III-a. Se mai cunosc și alte cazuri în Vechiul Testament. În antichitate era un obicei bine cunoscut ca autorul să vorbească despre sine la persoana a III-a.

Sub raport literar, cartea lui Agheu nu este remarcabilă prin originalitatea ideilor, nici prin poezie, nici prin coloritul scrierii. În general, cartea este scrisă în proză, dar pe poate constata un oarecare ritm în profetia sa (1, 6-9,10; 2, 6-8, 22). Profetul ie silește să dea viață și mișcare cuvântărilor sale, când muștră sau încurajează (4-20), însă el repetă des aceleași formule:

„Așa zice Iahve al oștirilor”. Aramaismele întâlnite în cartea sa se explică, dată fiind epoca în care a scris. Cu toate că Agheu nu este un scriitor de prim ordin, totuși el are o calitate prețioasă: se exprimă cu claritate și cu măsură. El merge direct spre țintă. Predica profetului a zguduit inima ascultătorilor săi, pe care i-a scos din nepăsare: lor și a dus la îndeplinire lucrarea la care au fost chemați.

Zaharia – Domnul îl amintește pe el, era fiul lui Berechia (1, 1-7) și nepotul lui Ido. Zaharia era originar din neam preoțesc. În cartea Neemia, 12,16, este amintit un preot Zaharia, capul familiei Iddo, pe vremea arhieriei lui Ioachim, fiul și succesorul arhierelui Iosua. E destul de probabil că acest preot este aceeași persoană cu profetul despre care e vorba. Zaharia s-a născut ca și Agheu în captivitate. La începutul misiunii sale era un bărbat tânăr (Za 2, 1). Demnitatea sa preoțească explică râvna pe care a avut-o totdeauna pentru templu, pentru cult și pentru arhierul Iosua. Despre viața lui Zaharia nu cunoaștem nimic sigur, în afară de profețiile sale.

Zaharia a profetit în același timp cu Agheu. Devine profet în anul al II-lea al lui Darius (520 î. H.), după cum reiese din 1,1. Prima sa profeție a fost ținută în luna a VIII-a, între a doua și a treia profeție a lui Agheu. Anul ultim, care l-a însemnat într-una din cuvântările sale, a fost anul IV al lui Darius (Zaharia 7,1 -deci 518 î. H.). Se pare însă că Zaharia și-a continuat misiunea profetică și mai târziu, fiindcă ultima parte a cărții (capitolele 9-14) arată un timp mai recent.

În chip firesc cartea lui Zaharia se împarte în trei părți. De fapt se află trei grupe de capitole, formând fiecare o unitate omogenă: 1-6; 7-8, 9-14.

Prima parte (8 viziuni și o faptă simbolică) tratează despre întemeierea împărăției mesianice

Partea a doua (7, 1-8, 23) cuprinde cuvântarea profetului ținută în ziua a patra a lunii a 9-a a anului al IV-lea al lui Darius I, care tratează despre pregătirea poporului pentru plinirea promisiunii. Mai întâi, profetul se adresează unei deputații, venite la Ierusalim, pentru a întreba despre obligația unui post anumit.

Partea a treia (capitolele 9-14). Judecata asupra neamurilor și bunurile timpului mesianic.

În cartea lui Zaharia trebuie să deosebim două grupe de capitole: 1-8 și 9-14. Autenticitatea celor opt capitole de la început este confirmată, temeinic, prin diferite date amintite în mai multe părți, prin obiectul precis la care se referă, adică prin restaurarea templului, prin titlul și prin mărturia cărții Ezdra.

Sub raport literar, Zaharia îi este superior lui Agheu, contemporanul și tovarășul său de lucru. Stilul lui Zaharia este mai înălțător și mai viu. Observăm apoi o mare varietate de imagini, expresii și comparații în descrierea diferitelor situații.

Cartea profetului Zaharia, tară a se ridica sub raport doctrinar la înălțimea lui Isaia, Ieremia sau Iezechiel, prezintă unele particularități interesante. Viziunile pun într-o lumină vie Providența dumnezeiască, care conduce destinele omenirii și în special ale lui Israel. Dumnezeu este stăpânul necontestat al neamurilor (9, 2-8, 13-17; 10, 4, 12). Pentru a intra în legătură cu oamenii, Dumnezeu cel transcendent se servește de mijlocitori, de îngeri, care îndeplinesc voia sa pe pământ și împărtășesc învățăturile profetului (1, 8-14). Deci anghelologia, care apare la profeții din exil: Iezechiel și Daniel, ocupă un loc important în cartea lui Zaharia. Acești soli cerești îndeplinesc funcții care îi aparțin lui Iahve, după exprimarea profețiilor anteriori. Alături de acești credincioși servitori ai lui Iahve apare și Satana ca adversar al lui Dumnezeu, dar puterea lui răufăcătoare este supusă puterii absolute a lui Dumnezeu. Ideile care compun mesianismul lui Zaharia nu sunt noi: ele aparțin tradiției profetice anterioare, dar el le dă un relief specific în condițiile de atunci, spre a putea mai bine glorifica destinele viitoare ale

Ierusalimului și ale poporului, pe atunci într-o stare atât de umilă. Regele mesianic, la Zaharia, este numit „Odraslă”ca și la Is 4, 2 și Ir 23, 51 și 33,15; ca Vlăstarul prin excelență din casa lui David. Cu totul în chip misterios și într-o formă tipică, el se prezintă sub imaginea Bunului Păstor (9, 7), care primește pentru slujba Sa suma de 30 arginți, valoarea unui sclav. Acest Bun Păstor este ucis, străpuns și apoi plâns (12, 9-14).

Autenticitatea divină a cărții este confirmată prin mai multe citări în Noul Testament. Mântuitorul a prezis împrăștierea ucenicilor Săi, citându-l pe Zaharia (13, 7, cf. Mt 26, 31). Intrarea Mântuitorului în Ierusalim (Mt 21, 5 și In 12, 15) este descrisă ca împlinirea profeției lui Zaharia (9); Mt 26, 15 face aluzie la prețul de 30 de arginți (Za 11, 12 ș. a.).

Maleahi, în evreiește Malahia - îngerul lui Iahve, sau Malahi - îngerul meu, încheie canonul profetic. Despre persoana și despre numele profetului există discuții atât la exegeții mai vechi, cât și la exegeții mai noi.

Cartea lui Maleahi poartă un titlu identic cu acela al cărții lui Zaharia (9,1-12), adică „Profeția, cuvântul lui Iahve”, cu adaosul „Către Israel prin Maleahi”.

Cei mai mulți exegeți au înțeles că Maleahi sau Malahia este un nume propriu. Alții îl socotesc un nume apelativ.

Cartea lui Maleahi nu ne dă date precise despre timpul când a trăit profetul. Toți exegeții sunt de acord în a determina compunerea cărții după restaurarea iudaică ce a urmat întoarcerii din captivitatea babilonică.

Profeția lui Maleahi se poate împărți în două părți: cea dintâi cuprinde muștrări (1, 1-2, 16), a doua cuprinde promisiuni (2, 17 - 4, 6). Profetul urmărește să arate poporului motivele suferințelor: propriile lui păcate. Prin aceasta el voia să-l determine la o reformă a moravurilor.

Autenticitatea profeției lui Maleahi n-a fost nicicând obiect de discuții, pe motivul unității evidente a cuprinsului și a conformității cu știrile istorice din cartea lui Ezdra și a lui Neemia. Ultimele trei sau două versete (4, 4-6 sau 4, 5-6) au atras atenția unor critici și au părut suspecte (Cornill, Sellin). Aceștia văd un adaos ulterior în versetele 4,5-6, tăcut de însuși Maleahi. După Gauthier, versetele 4, 4-6 nu ar fi în armonie deplină cu conținutul cărții: ele ar fi un fel de notă finală adăugată, nu la profeția lui Maleahi, ci la întregul colecției celor 12 profeți.

Profeția lui Maleahi este scrisă într-o limbă destul de curată, deși întâlnim câteva expresii neuzitate și câteva aramaisme. Stilul profetului este în genere prozaic. Însă unele pasaje nu sunt lipsite de eleganță, precum și de oarecare ritm.

În predicile sale severe adresate preoților și poporului, Maleahi accentuează câteva adevăruri importante: demnitatea care trebuie să fie acordată funcțiilor liturgice și ideea înaltă despre suveranitatea lui Dumnezeu în ceea ce privește calitatea sacrificiilor ce I se aduc.

Drepturile lui Iahve sunt sacre, de aceea sentimentul religios meschin, consecință a răcelii unei epoci grele, nu poate fi scuzat. După cuvintele profetului, blestemul a venit în țară din cauza sacrificiilor de valoare inferioară (Mal 1, 8- 13), din cauza căsătoriilor mixte (Mal 12, 10) și din cauza înșelăciunii, la aducerea prinosului și a zecimii (Mal 3, 8). De aici vedem interesul și importanța ce o dă profetul cultului extern, împlinirii riturilor și îndatoririlor de întreținere a templului. Din cauza aceasta, unii critici îl acuză pe Maleahi de formalism ritual. Aceasta este însă o judecată cu totul nedreaptă. Mai întâi această atitudine, care este, de altfel, și cea a lui Ezdra și Neemia, i-a fost dictată profetului de împrejurările istorice de atunci. Era cel mai potrivit mijloc de a-l abate pe Israel de la luptele sale interne și de a-l sustrage de la influențele primejdioase ale elementului păgân și idolatru și a-l atașa puternic la Legea, la cultul și la ceremoniile sale.

La Maleahi cultul nu are valoare decât ca expresie a religiei interioare, a religiozității, a adevăratei pietăți. Din acest punct de vedere, profetul se află pe linia adevăratului spirit profetic. Locurile care condamnă divorțul (2, 16) sau prin care se imploră dreptatea lui Dumnezeu asupra fermecătorilor”, adulterilor, a exploatării sârmanilor și a sperjurilor, arată destul de clar că profetul ține mult și la cerințele etice (3, 5). Se mai afirmă apoi că între Maleahi și profeții mai vechi ar exista un contrast din cauza atitudinii lui față de starea preoțească. La aceasta trebuie să răspundem că Maleahi nu ia o atitudine, principial, potrivnică preoției, ci el îi mustră numai pe slujitorii cei necredincioși ai altarului. Concepția aceasta a profetului despre chemarea preoțească se vede din schițarea preotului ideal (Mal 2, 7).

Insistența cu care profetul dezvăluie primejdia căsătoriilor mixte ne arată adevăratul sens al atitudinii sale. El vede în aceste uniri introducerea simpatiilor pentru zeii străini (idoli), slăbirea credinței în Iahve și răceala în iubirea față de El. Iată ce apel mișcător la frățietate și unire între membrii poporului face profetul: „Oare nu aveți voi toți un singur Tată? Oare nu v-a făcut un singur Dumnezeu? De ce ați părăsit voi, fiecare, pe fratele său, ca să pângăriți legământul părinților voștri?” (2, 10). Hotărât, nu suntem prea departe de Evanghelie.

Cu privire la ideile mesianice și eshatologice, observăm că „Ziua Domnului”, la profetul Maleahi, e considerată ca iminentă. Față de profeții mai vechi, Maleahi aduce un element nou în legătură cu venirea lui Mesia. Acesta va avea un premergător, „Solul legământului”, care va pregăti calea Domnului. Acest premergător este anunțat sub chipul lui Ilie (Mal 3, 23), care, de fapt, va fi Ioan Botezătorul, după cum explică Mântuitorul (Mt 11, 14).

IX. Valoarea religioasă și socială a profeților Vechiului Testament

Cercetarea obiectivă a istoriei religiilor confirmă faptul că poporul Israel a transmis umanității monoteismul, credința într-un singur Dumnezeu. Este un fapt indiscutabil că credința într-un singur Dumnezeu s-a putut ridica la înălțime și puritate deosebită prin activitatea profeților care, sub raport religios, au fost conducătorii lui Israel. Profetismul a fost acea putere, unică în Israel, care nu se poate compara cu ceva asemănător în istorie. Cu drept cuvânt zice Cornill că „profeții prezintă cea mai mare putere peste tot în Israel”.

Cam la fel se exprimă și R. Kittel: „Profeții sunt aceia care au împărtășit umanității cel mai înalt lucru ce au putut ști ei despre Dumnezeu ca bine necondiționat, ca Cel sfânt și etic, și mai departe, începând cu Osea și Ieremia, Dumnezeu ca iubire sfântă”.

Profeții, prin urmare, au fost reprezentanții lipici ai religiei Vechiului Testament. Cu tot dreptul, profetismul este socotit un fenomen specific și unic în tot cursul istoriei. Profeții, prin structura lor sufletească, au influențat întreaga viață a poporului biblic, mai întâi cea religioasă, apoi cea socială. Ei au imprimat în istoria poporului Israel urmele gândirii și simțirii lor, încât fără să fi existat profeții, nu s-ar putea concepe această istorie.

În toată manifestarea acestor bărbați excepționali, pe primul plan stăruie momentul religios. Ei sunt, mai întâi, oamenii lui Dumnezeu. Toată strădania lor urmărea să-L pogoare pe acest Dumnezeu în mijlocul poporului. Un Dumnezeu viu, care să miște și să pătrundă viața individuală și socială din Israel, până în cele mai adânci cute ale sufletului. Problemele vieții sociale și patriotice la care ei participă activ au pentru ei importanță numai în măsura în care stau în slujba lui Dumnezeu, în slujba religioasă.

Profeții au fost acei bărbați care priveau lucrurile temporare sub unghi de vedere religios. Ei recunoșteau pretutindeni cărmuirea lui Dumnezeu în istorie. Ei erau vocea întrupată a lui Dumnezeu și știau să tâlmăcească poporului planul dumnezeiesc și să-i conducă pe

contemporanii lor după voia Lui cea sfântă. Un număr de învățați din școala evoluționistă a lui Wellhausen consideră, pe nedrept, pe profeți ca creatorii monoteismului etic. Onoarea aceasta este atribuită îndeosebi lui Amos și Osea. Faptul acesta nu reiese din nici un text al scrierilor profetice. Dimpotrivă, profeții au impresia și conștiința că ei nu aduc ceva nou în latura religioasă, ci ei își leagă activitatea lor de cea a lui Moise. Pe temelia pusă de acesta, ei zidesc mai departe, adâncind, desăvârșind și spiritualizând o moștenire pe care o transmit posterității. Fără Moise și revelația transmisă prin el nu am putea concepe existența profeților. „ Cu drept cuvânt - zice Sellin – întreaga profecie de la Samuel până la Maleahi nu vrea să aducă ceva nou, ci măsoară starea poporului după un ideal mereu prezent și în genere cunoscut”.

Profeții sunt pătrunși, în toată activitatea lor, de ideea legământului încheiat pe muntele Sinai, care este expresia consacrată a religiei lui Israel. Raportul lui Israel cu Iahve, Dumnezeu cel unic și absolut, s-a stabilit, istoricește, prin legământul încheiat prin mijlocirea lui Moise. Acest legământ este conceput de profeți ca o căsătorie spirituală a lui Dumnezeu cu poporul Său (Osea 1-3). De aici formula: Iahve - Dumnezeu lui Israel, Israel - poporul lui Iahve. Legământul încheiat pe muntele Sinai, cu toate cerințele lui dumnezeiești, era moral obligatoriu pentru Israel, care l-a acceptat în chip liber. Drepturile lui Dumnezeu trebuiau să fie respectate și împlinite, numai așa se putea aduce la expresie voința lui Dumnezeu în conducerea destinului poporului. În genere, profeții urmăresc să pună la temelia vieții sociale și individuale ideile religio-morale ca normă de conduită. Preocupările de ordin social ale profeților sunt, prin urmare, un reflex, o consecință necesară a problemelor religio-morale, care constituie principala și esențiala lor misiune.

În cele următoare vom scoate în relief concepția profeților în problemele sociale ale epocii lor. De la început trebuie să accentuăm că profeții n-au pășit în viața publică din timpul lor ca tehnicieni, teoreticieni sau reformatori sociali, pe baza unor sisteme economice și sociale. Ei n-au fost nici organizatorii unor partide sau categorii sociale. Dacă ar fi fost așa cazul, ei n-ar mai fi fost profeți. Dar deși profeții n-au fost reformatori sociali în sens propriu, totuși nu se poate accentua îndeajuns ce enormă influența au exercitat ei asupra mișcărilor sociale. Ei au fost primii care i-au înfierat, în mod public, pe exploatatorii poporului. În curtea templului sau la poarta cetății, ei interveneau pentru cauza dreaptă a celor mai mici și slabi și le luau apărarea împotriva abuzurilor celor mari și puternici. Din predicile profeților desprindem că starea economică și socială în Israel s-a transformat în chip de nerecunoscut.

Pe când, în epoca dinainte de introducerea regalității, dar mai ales de la Solomon, s-a produs o transformare adâncă în structura societății lui Israel - în timpul Judecătorilor poporul era încă în stare patriarhală, fără clase sociale distincte și antagoniste - din timpul lui Solomon s-a produs o transformare adâncă în structura societății lui Israel. S-a format treptat o aristocrație administrativă, militară și socială, în fruntea căreia stătea regele. Pe când Saul încă mai păstra ceva din vechea constituție patriarhală a statului, David merge mult mai departe. El organizează o formă regulată de guvernământ. Putem vorbi despre un fel de consiliu de miniștri. Ioab era comandantul suprem al armatei, Iosafat era cancelarul, Țadoc era marele preot, Seraia era marele secretar, Benaia era comandantul gărzii (corpul de elită), compusă din cheretieni și peletieni (2 Rg 8-16 ș. u). Aceștia erau pretorienii. Cele mai însemnate funcții sunt cele militare. Urmează apoi organizarea statului sub David, din punct de vedere administrativ. Adoniram era un fel de ministru al corvezilor și al finanțelor.

Solomon introduce întru totul sistemul de conducere despotică al regilor orientali, înconjurându-se de o curte foarte pompoasă și luxoasă. Țara era împărțită în 12 districte, condusă de 12 ispravnici cu puteri discreționare și despotice, pentru perceperea impozitelor, care aveau să

susțină lucrările cele pompoase ale lui Solomon și viața de lux de la curtea regelui (3 Rg 4,7). Sistemul administrativ al lui Solomon ascunde în sine un pericol iminent, fiindcă guvernatorii erau, în districtele lor, niște stăpâni cu totul arbitrari. De asemenea, pe timpul regilor s-a dezvoltat marea proprietate de pământ (latifundiile). Latifundiile regilor stăteau în frunte. Despre un oarecare Nabal se spune că avea singur 4000 vite mici (oi și capre, 1 Rg 25,2). Desigur, pentru a crește astfel de turme, Nabal trebuia să fi avut o proprietate funciară considerabilă. Tot așa se amintește despre Barzilai ca despre un mare senior, care a avut posibilitatea să găzduiască pe regele David și anturajul său, în timpul refugiului din fața lui Abesalom (2 Rg 19, 34).

Alături de marii proprietari de pământ se dezvoltară micii proprietari, mult mai numeroși, care se numesc uneori ghiborim hail = viteji; desigur, se numeau așa pentru faptul că aveau și un rol militar, în același timp. Paralel cu clasele superioare s-a dezvoltat, treptat, o clasă de oameni săraci, care au fost siliți să-și vândă pământul strămoșesc din cauza greutăților de tot felul. S-a dezvoltat în Israel un fel de populație țărănească, care nu mai avea nimic, un fel de proletariat țărănesc, „oameni de nimic”, pe care-i cumpăra pe nimic Abimelec (Jd 9, 4), și care se alătură lui David, în pribegie (1 Rg 22, 2).

Pe timpul profeților scriitori, deosebirile sociale s-au adâncit tot mai mult. Putem vorbi despre două clase cu totul separate și antagoniste: clasa bogaților exploatați, care trăiau într-o prosperitate provocatoare, și a săracilor asupriți și exploatați. Crearea acestor stări de lucruri are legătură strânsă cu pătrunderea în țară, într-o măsură tot mai mare, a credințelor idolatre de la popoarele vecine, pe lângă idolatria crasă a populațiilor canaaneice care, încă de timpuriu, s-au infiltrat în mijlocul lui Israel. Concepția idolatriei are ca urmare firească o corupere și decădere a moravurilor, cu rezultate dezastruoase în viața socială. Lăcomia și egoismul feroce și goana după satisfacerea plăcerilor tulbură tot mai mult viața societății. Dezvoltarea unui individualism anarhic pune în primejdie însăși existența lui Israel ca popor. În astfel de împrejurări, Dumnezeu îi cheamă pe servii Săi, profeții, ca să apere și să păstreze credința cea adevărată și să abată poporul de la pieire.

Cum au înțeles profeții să-și împlinească misiunea lor în societate? Ei s-au ridicat împotriva răului sub toate aspectele lui, cu toată energia, deci și împotriva răului social. Ca rădăcină a răului, ei văd idolatria. Astfel, decăderea morală a lui Solomon, către sfârșitul vieții sale, este pusă în legătură cu idolatria soțiilor sale. Cronicarul vremii arată: „Și a fost că la vremea bătrânețelor lui Solomon, inima lui nu era în întregime ațintită spre Domnul, Dumnezeul său, așa cum fusese inima lui David, părintele său; și femeile străine i-au abătut inima spre dumnezeii /or” (3 Rg n, 4).

O dată cu idolatria a pătruns la curtea lui Solomon despotismul asupritor și exploatare al maselor populare, fapt care a adus, după moartea sa, dezbinarea statului sub Roboam (3 Rg 11,11 și 12,1-19), și totodată abaterea de la monoteism a celei mai mari părți a poporului (Regatul de nord). Întrucât profeții vedeau în idolatrie păcatul capital și izvorul tuturor relelor, ei își concentră activitatea lor principală împotriva rădăcinii răului.

Iată ce tablou sumbru ne descrie Osea în Regatul de nord, acolo unde, în locul iahvismului, au pătruns credințe deșarte, baali și Astarte: „că nu e-n țară adevăr, nici milă, nici cunoașterea lui Dumnezeu; blestem și minciună și hoție și prea desfrânare s-au revărsat în țară și sânge vărsat cu sânge se amestecă” (Os 4, 2). De aceea poporul moare din lipsă de cunoștință, adică din lipsa religiei monoteiste: „Fiindcă ai lepădat cunoștința” (monoteismul), și Eu „te voi lepăda” (Os 4, 6). Este un adevăr recunoscut de toți că o religie, cu cât este mai inferioară, cu atât influența ei în viața socială este mai negativă. Profeții cunoscând acest lucru, luptau împotriva politeismului și idolatriei, fiind convinși că ei lovesc răul în inima lui. Îndepărtarea de

Dumnezeu, prin necredință și necredincioșie față de El, are ca urmare firească, după profeți, și neîncrederea între membrii comunității, care trăiesc într-o continuă dezbinare și încordare. Cu amărăciune descrie acest lucru Miheia: „...a pierit cel credincios de pe pământ și nimeni nu mai este printre oameni să facă ce e drept!; toți se judecă până la sânge, fiecare-i face necazuri vecinului său” (Mi 7, 2).

Ideea despre încrederea reciprocă între membrii societății este un moment care scoate în evidență valoarea profetismului. Profetii concep viața socială ca un organism care-și menține unitatea și armonia pe baza raporturilor de încredere reciprocă între părțile ei componente. De aceea profetii văd posibilă restabilirea echilibrului social în revenirea la Dumnezeu cel părăsit. „Să mergem, să ne-ntoarcem spre Domnul, Dumnezeuul nostru: El ne-a lovit, El ne va vindeca, El ne va bate, El ne va lega rănilor” (Os 6, 1).

După profeți, organismul social, îmbolnăvit, poate fi tămăduit numai prin eliminarea toxinelor care l-au otrăvit și care sunt efectele idolatriei. Prin urmare, înainte de toate, trebuie distrusă idolatria. Profetii, prin predicile lor, urmăreau permanent să creeze un om mai bun, mai nobil; de aceea ei stăruiau așa de mult asupra schimbării caracterului, fiind convinși că ființa omenească, înzestrată cu voință liberă, e capabilă nu numai de cădere, dar și de ridicare. Profetii deci nu erau fataliști și nici nu erau doborâți de idei-pesimiste, ci erau mereu însuflețiți de speranța unor timpuri mai bune, care le vor crea oamenii viitorului.

O altă latură a activității profetilor, în strânsă legătură cu lupta lor pentru spiritualizarea ideilor religioase, este strădania lor pentru restabilirea dreptului și a dreptății (a ordinii sociale). Rătăcirile religioase au avut ca efect și desconsiderarea raporturilor de drept între oameni. Profetii arată, în muștrările lor, cum contrastul între drept și nedrept, între bine și rău duce la deosebirea dintre bogați și săraci. Este strânsă legătură între credința în Dumnezeu și atitudinea față de aproapele.

Amos exprimă această idee astfel: „Căutați-Mă și veți fi mi! Voi binele, nu răul, căutați-l ca să fiți vii; și-așa, El, Domnul, El, Dumnezeu Atoateșitorul va fi cu voi, așa cum voi ați zis: «Pe cele rele le-am urât, pe cele bune le-am iubit»” (Amos 5, 4,14). Cu alte cuvinte, un om cu adevărat religios trebuie să fie un om bun și drept. Împlinirea dreptății și a binelui sunt plăcute lui Dumnezeu. Dimpotrivă, Dumnezeu îi pedepsește pe cei ce-i calcă în picioare pe săraci (Amos 3, 11)- Osea îmbină dreptatea cu iubirea, care îndulcește și îmblânzește duritatea și care îngăduie raportul strict de drept. „Sămânța semnați-o spre dreptate, culegeți spre rodire de vieață!” (Os 10, 12).

Împietită cu iubirea, dreptatea devine o energie socială de primul rang. Miheia sintetizează, într-o formă pregnantă, raportul între datoriile față de Dumnezeu și cele sociale: „Nu ți s-a spus, o, omule, ce este bun? sau ce anume cere Domnul de la tine, decât să faci dreptate și mila și O iubești și să fii gata să ții pasul cu Domnul, Dumnezeuul tău?” (Miheia 6, 8).

Profetii se ridică cu energie împotriva judecării greșite că poate exista o religiozitate externă, fără o corespunzătoare atitudine interioară și fără împlinirea datoriilor față de aproapele. Dacă judecata nu curge ca apa și dreptatea ca un râu năvalnic, Dumnezeu disprețuiește sărbătorile și nu suferă adunările din templu (Am 5, 21-24). Cultul curat trebuie împreunat cu fapta cea bună, căci prin gura lui Osea vorbește Dumnezeu: „Că milă vreau, iar nu jertfă, și cunoașterea lui Dumnezeu mai mult decât arderile-de-tot” (Os 6, 6). Prin gura lui Isaia zice Domnul: „Nu pot să mai rabd fărădelegea laolaltă cu sărbătoarea” (cf. Is 1, 11-14).

Lui Dumnezeu îi place, așadar, ca omul să nu mai facă rău, să învețe a face fapte bune și să se sârguiască după dreptate, să-l ajute pe cel asuprit, să facă dreptate orfanului și să ajute pricina văduvei (Is 1, 17).

Profeții arată că Dumnezeu îi pedepsește pe oameni pentru neîmplinirea voii divine, prin foamete, molime ș. a. (Am 4, 6,12), după care vor veni vremuri fericite, dar ele vor depinde de schimbarea felului de viață al celor cercați prin pedepsele divine.

Cu deosebire, profetul Isaia își îndreaptă privirile sale, inspirate, către viitor și zugrăvește o ordine socială mai bună, întemeiată pe ideea de pace și de dreptate. În societatea cea nouă, care se va organiza după principiile păcii și ale dreptății, popoarele vor preface săbiile în brăzdare și lăncile în cosoare, nici un popor nu va mai ridica sabia asupra altuia și meșteșugul războiului nu-l vor mai deprinde (îs 2, 4, cf. Mi 4, 3).

Isaia așteaptă această ordine să vină ca o ploaie binefăcătoare, care face pământul să rodească (45, 8). Profeții înțelegeau să lupte efectiv pentru făurirea idealului dreptății sociale. Ei nu se lăsau intimidați de cei puternici și tari. Cu glas de tunet ei îi trăgeau la răspundere chiar pe regi. Natan îl osândește pe David pentru fărădelegea lui (2 Rg 12, 1-13). Ilie aruncă fulgere împotriva idolatrului Ahab, pentru crima săvârșită împotriva pașnicului Nabot (3 Rg 21, 1- 16). Isaia, ca un judecător, îl trage la răspundere pe necredinciosul Ahaz (îs 7, 10- 15). Profeții, neconțenit, iau partea celor slabi și asupriți și le apără interesele împotriva exploatatorilor „ce casă lângă casă alipesc și țarină lângă țarină adună” (îs 5, 8).

Cu autoritatea lor netăgăduită, pe care le-o dădea convingerea vocației, profeții se străduiau să purifice moravurile. Ei combat luxul (îs 3, 10-24), destrăbălarea și îmbuibarea (îs 5,11; Osea 4,11). Se silesc să ridice și să întărească familia prin cultivarea credincioșiei și încrederii reciproce între soți. Pentru ridicarea femeii și pentru restabilirea căsătoriei în formă curată și primordială, monogamă, cu deosebire s-a preocupat Maleahi (2, 11; 14-16). Predica socială a profeților urmărea să determine o repartitie cât mai dreaptă a bunurilor materiale (Iz 45, 7-8), pentru crearea unei stări generale mai bune, ca frecare să aibă asigurată o existență demnă și plăcută. Idealul acesta profetul Miheia îl exprimă atât de idilic prin imaginea: „Si fiecare se va odihni sub vița și fiecare sub smochinul său”(U\A, 4).

Pe scurt, activitatea socială a profeților se prezintă ca o luptă neîntreruptă pentru o ordine superioară, voită de Dumnezeu, în lume. Principiile vestite de profeți vor rămâne nezdruncinate în curgerea veacurilor.